

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
KŪNO KULTŪROS IR SPORTO EDUKOLOGIJOS KATEDRA

TOMA ŠVEDARAUSKAITĖ
KŪNO KULTŪROS IR SPORTO EDUKOLOGIJOS (specializacija – *sporto vadyba*) STUDIJŲ
PROGRAMOS STUDENTĖ

JAUNŲJŲ TENISININKŲ SPORTINIO UGDYMO SISTEMOS MODELIAVIMAS

Magistro darbas

Darbo vadovas
Doc. dr. Stasys Norkus

Originalus autorinis darbas

Šiauliai, 2015

SANTRAUKA

JAUNŪJŲ TENISININKŲ SPORTINIO UGDYMO SISTEMOS MODELIAVIMAS

Nuo 2015 metų Lietuvoje turi būti pakeista mokinių neformaliojo švietimo organizavimo, finansavimo sistema. Todėl labai svarbu modeliuoti situaciją, kurioje atsidurs neformalųjį švietimą mokiniams teikiančios įstaigos.

Remiantis vaikų neformalaus švietimo koncepcija sporto mokymo įstaigos turės vykdyti dviejų krypčių veiklą: formalųjį švietimą papildantį ugdymą ir neformalųjį vaikų ugdymą. Todėl labai svarbu numatyti sporto mokymo įstaigų veiklos pokyčius. Juos numačius būtina keisti sportininkų rengimo filosofiją, trenerių veiklos kryptis, sportinio ugdymo valdymą. Labai svarbu modeliuoti tiek vienos sporto mokymo įstaigos tiek ir miesto sporto mokymo įstaigų veiklos pokyčius.

Tyrimo problema grindžiama šiais teiginiais: mokinių dalyvavimas neformaliojo vaikų švietimo veiklose yra nepakankamas, nes labai daug vaikų visiškai nedalyvauja neformaliajame vaikų švietime; savivaldybės nesprenžia sportinio ugdymo tinklo plėtros klausimų

Tyrimo objektas. Mokinių formalųjį švietimą papildantis sportinis ugdymas.

Tyrimo hipotezė. Tikėtina, kad realizuojama neformalaus vaikų švietimo koncepcija teigiamai veiks gausesnį vaikų atėjimą į sporto mokymo įstaigas, šių įstaigų veiklos kryptys bus daugiau orientuojamos į vaiko judėjimo poreikio patenkinimą.

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti neformalaus vaikų sportinio ugdymo situaciją ir sukurti mokinių formalųjį švietimą papildančio sportinio rengimo modelį.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti ir įvertinti sportinio ugdymo organizavimo rekomendacijas.
2. Ištirti formaliojo vaikų sportinio ugdymo veiksmingumą ir sporto rezultatų kaitą.
3. Sudaryti formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo modelį

Tyrimo metodologija. Tyrimas grįstas: humanistinės filosofijos ir psichologijos, sporto, adaptacijos teorijų metodologinėmis nuostatomis

Tyrimo metodai. Darbe buvo taikyti šie tyrimo metodai: teorinės analizės ir apibendrinimo, dokumentų analizės, matematinė statistikos

Išvados.

1. Vyravusi vaikų formaliojo švietimo kryptis buvo orientuota į sportinio rezultato siekimą. Treneriui skiriamų akademinų valandų skaičių lėmė sportinis rezultatas. Vaikai, nepasiekę sportinio rezultato buvo nepageidaujami sporto mokymo įstaigoje. Mokyklos nevykdė veikos, susijusios su vaiko natūralaus judėjimo poreikio patenkinimu.

2. Netgi esant gana palankiam akademinų valandų skyrimo mechanizmui, treneriai nepavykdavo pasiekti vidutinio sportinių rezultatų lygmens pagal amžiaus grupes. Esminiu limituojančiu veiksniu buvo pedagogo gebėjimai

3. Vaikų neformaliojo švietimo koncepcija orientuos sporto pedagogus į natūralaus vaiko judėjimo poreikio patenkinimą ir į būtinumą tobulėti, teikti geresnes kokybės paslaugas. Tai leis privilioti į sporto mokymo įstaigas daugiau mokinių. Didesnis mokinių skaičius lems ir didesnę finansavimą, nes realizuoja finansavimo sistema pinigai paskui vaiką.

Raktiniai žodžiai: sportinis ugdymas, neformalusis švietimas, formalusis švietimas jaunieji tenisininkai, modeliavimas.

SUMMARY

THE FORMATION OF THE SPORT EDUCATION SYSTEM FOR JUNIOR TENNIS PLAYERS

Since 2015, the new system of informal education organisation and funding should come into force. Therefore, it is very important to formulate a situation of institutions providing informal education for school students after the changes in policy.

In accordance with the concept of informal education of children, sport training facilities will have to undertake in two activities: education supplementing the formal education and the informal education of children. Therefore, it is very important to provide the changes in the activity of sport training facilities. When they are established, it is necessary to change the approach to the athlete training, activities of sports coaches and management of sports education. It is very important to model both the changes in one sport training facility and sport training facilities in the city.

The problem of the research is based on the following claims: participation of children in informal education activities is insufficient; a lot of children do not participate in informal education at all; municipalities do not deal with the problems related to the development of the infrastructure of sports education.

The subject. Sports education supplementing the formal education of school students.

Hypothesis. It is likely that the realisable concept of informal children education will have a positive effect on increased number of children coming to sport training facilities; the activities of these institutions will be more oriented at satisfying children's need for movement.

The aim of research. To analyse the situation of informal children sports education and create athlete training model supplementing the formal education.

Objectives:

4. To analyse and assess recommendations for organisations of sports education.
5. To analyse the efficiency of formal sports education of children and the change in sports results.
6. To formulate sports education supplementing the formal education of school students.

Methodology of research. The research is based on methodological provisions of humanistic philosophy and psychology, sports and adaptation theories.

Research methods. The work applied the following research methods: theoretical analysis and generalisation, document analysis and mathematics statistics method.

Conclusion.

4. The prevailing approach to formal education of children is oriented at the achievement of sports results. The number of academic hours assigned to the coach depends on the sports result. Children who do not achieve the sports results are not desired in the sports training facilities. The school do not perform any activity related to the satisfaction of natural movement needs of a child.

5. Even though the mechanism for assigning academic hours is favourable enough, coaches do not manage to achieve the average level of sports results on the basis of the age groups. The essential limiting factor is the abilities of the educator.

6. The concept of informal children education will orient sports educators at the satisfaction of natural movement needs of a child and the necessity to improve, and provide services of better quality. This will allow attracting more school students to sports education facilities. The higher number of students will result in better funding, because in the realised funding system, money follows the child.

Keywords: sports education, informal education, junior tennis players, formation

TURINYS

TURINYS	4
ĮVADAS	5
1. TEORINĖS MOKINIŲ FORMALŲJŲ ŠVIETIMĄ PAPILDANČIO SPORTINIO UGDYMO MODELIAVIMO PRIELAIDOS	9
1.1. Pagrindinių darbe naudojamų sąvokų analizė	9
1.2. Lietuvos švietimo principai	10
1.3. Mokinių formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo koncepcija	10
1.3.1. Formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo situacijos analizė.....	12
1.3.2. Pasirenkamas vaikų ugdymas	14
1.4. Lietuvos švietimo koncepcijos įgyvendinimo priemonės	20
1.5. Modeliavimas kaip sportininkų parengtumą apibūdinančių ir prognozuojamų rodiklių pasiekimo visuma	20
1.6. Sporto mokymo įstaigų realizuojamų rengimo programų metinės struktūros ypatumai	26
1.7. Pratybų turinio formavimo problema	26
2. TYRIMO METODOLOGIJA, TYRIMO METODAI IR ORGANIZAVIMAS	31
2.1. Tyrimo metodologija	31
2.2. Tyrimo metodai.....	31
2.3. Tiriamieji.....	32
2.4. Tyrimo organizavimas	32
3. JAUNŲJŲ TENISININKŲ SPORTINIO UGDYMO SISTEMOS EFEKTYVUMĄ ATSPINDINČIŲ RODIKLIŲ ANALIZĖ	34
3.1. Sportinio ugdymo organizavimo rekomendacijų analizė	34
3.1.1. Bendrųjų nuostatų analizė	34
3.1.2. Rekomendacijose vartojamos sąvokų analizė:	36
3.1.3. Sportinio ugdymo grupių sudarymo principų analizė	38
3.1.4. Ugdytinių sportinių pasiekimų vertinimo sistemos analizė	41
3.1.5. Sportinio ugdymo trukmės ir apimties analizė.....	41
3.1.6. Sportinio ugdymo planų rengimo ir derinimo nuostatų analizė.....	45
3.1.7. Sportinio ugdymo ypatumų analizė.....	46
3.2. Tenisininkų skaičiaus kaita	48
3.3. Tenisininkų priklausomybės rengimo grupėms procentinė raiška.....	49
3.4. Rengimo grupių skaičiaus kaita	50
3.5. Mokinių skaičiaus rengimo grupėse kaita.....	51
3.6. Trenerių meistriškumo kaita	52
3.7. Tenisininkų priklausomybės meistriškumo pakopoms kaita proc.	53
DISKUSIJA	55
REKOMENDACIJOS	57
LITERATŪRA	58
PRIEDAI	60

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Nuo 2015 metų Lietuvoje turi būti pakeista mokinių neformaliojo švietimo organizavimo, finansavimo sistema. Todėl labai svarbu modeliuoti situaciją, kurioje atsidurs neformalųjį švietimą mokiniams teikiančios įstaigos.

Remiantis vaikų neformalaus švietimo koncepcija sporto mokymo įstaigos turės vykdyti dviejų krypčių veiklą: formalųjį švietimą papildantį ugdymą (FŠPU) ir neformalųjį vaikų ugdymą (NVU). Pirmoji veikla orientuota į vaikų sportinio rezultato siekimą, o antroji į fizinio aktyvumo poreikio tenkinimą. Šių krypčių finansavimas iš savivaldybės biudžeto skirsis. Didesnis finansavimas bus skiriamas pirmajai kryptiai ir mažesnis antrajai kryptiai realizuoti.

Todėl labai svarbu numatyti sporto mokymo įstaigų veiklos pokyčius. Juos numačius būtina keisti sportininkų rengimo filosofiją, trenerių veiklos kryptis, sportinio ugdymo valdymą. Labai svarbu modeliuoti tiek vienos sporto mokymo įstaigos (teniso mokyklos), tiek ir miesto sporto mokymo įstaigų veiklos pokyčius.

Tyrimo problema. Tyrimo problema grindžiama šiais teiginiais:

1. Mokinių dalyvavimas neformaliojo vaikų švietimo veiklose yra nepakankamas, nes labai daug vaikų visiškai nedalyvauja neformaliajame vaikų švietime. Švietimo informacinių technologijų centro duomenimis, Lietuvos savivaldybėse 2011 metais veikiančias 268 neformaliojo vaikų švietimo mokyklas lankė apie 91 000 vaikų, tai sudarė apie 20 procentų visų šalies vaikų (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.). Bendrąjį ugdymą teikiančiose mokyklose visiems mokiniams sudarytos galimybės tik 2 valandas per savaitę dalyvauti neformaliojo ugdymo veiklose, finansuojamose mokinio krepšelio lėšomis (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.). Vaikų dalyvavimas neformaliojo vaikų švietimo programose yra socialiai neteisingas. Neformalusis vaikų švietimas yra savarankiška savivaldybių funkcija, todėl atskirose savivaldybėse neformaliojo vaikų švietimo teikėjų tinklas ir neformaliajam vaikų švietimui skiriamas finansavimas labai netolygus, dėl to atskirose savivaldybėse neformaliojo vaikų švietimo mokyklos ugdytiniui tenka nuo 1 103 Lt iki 4 027 Lt per metus arba nuo 96 Lt iki 1 698 Lt per metus vienam bendrojo ugdymo mokyklos mokiniui. (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

2. Savivaldybės nesprenžia tinklo plėtros klausimų, naudojant vaikų ir jaunimo organizacijų, privačių neformaliojo švietimo teikėjų teikiamas paslaugas. Šios organizacijos, palyginti su savivaldybių įsteigtomis neformaliojo vaikų švietimo mokyklomis, veikia nelygiomis finansavimo (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

3. Lietuvos Respublikos teisės aktuose, reguliuojančiuose švietimo sritį, vaikų laisvai pasirenkamai veiklai po pamokų apibūdinti vartojamos skirtingos sąvokos:

- neformalusis vaikų švietimas,
- neformalusis ugdymas,
- saviraiška,
- vaikų užimtumas,
- popamokinė veikla,
- jaunimo neformalusis ugdymas ir kitos (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme vartojama sąvoka „neformalusis švietimas“ apima

- ikimokyklinį ugdymą,
- priešmokyklinį ugdymą,
- kitą neformalųjį vaikų ir suaugusiųjų švietimą.

Jų organizavimo, programų rengimo ir veiklos finansavimo principai skiriasi. Nuo 2011 m. liepos 1 d. įsigaliojus naujai Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo redakcijai, yra įteisinta nauja neformaliojo vaikų švietimo dalis – formalųjį švietimą papildantis ugdymas (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Neformaliojo vaikų švietimo sričiai šiuo metu priskiriama:

- vaikų ir jaunimo organizacijų veikla,
- vaikų ir jaunimo klubų veikla,
- laisvalaikio centrų veikla,
- muzikos mokyklų veikla,
- meno mokyklų veikla,
- dailės mokyklų veikla,
- sporto mokyklų veikla,
- kitų panašių mokyklų veikla (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

4. Akivaizdu, kad ilgalaikės iki 10 metų trunkančios neformaliojo vaikų švietimo mokyklų programos ir keletą mėnesių trunkančios būrelio programos siekia skirtingų ugdymo tikslų, yra parengtos, vykdomos ir finansuojamos skirtingais principais (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

5. Neformaliojo vaikų švietimo būdu įgytos kompetencijos nėra pripažįstamos, nėra sukurto kompetencijų pripažinimo mechanizmo. Neformaliojo vaikų švietimo rezultatai tėra vaiko

asmeninis reikalas (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Tyrimo objektas. Mokinių formalųjį švietimą papildantis sportinis ugdymas.

Tyrimo hipotezė. Tikėtina, kad realizuojama neformalaus vaikų švietimo koncepcija teigiamai veiks gausesnį vaikų atėjimą į sporto mokymo įstaigas, šių įstaigų veiklos kryptys bus daugiau orientuojamos į vaiko judėjimo poreikio patenkinimą.

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti neformalaus vaikų sportinio ugdymo situaciją ir sukurti mokinių formalųjį švietimą papildančio sportinio rengimo modelį.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti ir įvertinti sportinio ugdymo organizavimo rekomendacijas.
2. Ištirti formaliojo vaikų sportinio ugdymo veiksmingumą (efektyvumą) ir sporto rezultatų kaitą.
3. Sudaryti formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo modelį (Šiaulių miesto pavyzdžiu).

Tyrimo metodologija. Tyrimas grįstas šiomis metodologinėmis nuostatomis:

1. Humanistinės filosofijos ir psichologijos (Maslow, 1971, 1979; Rogers, 1965, 1969) nuostata. Grindžiamas holistinis fizinis ugdymas, individo visybiškumas ir nedalomumas, jo laisvė ir nepriklausomybė, įgimtų gebėjimų ugdymas ir saviraiška.

2. Sporto teorija (sports theory). Žinių apie sportą sistema. Sporto teorija apima sporto raidos koncepciją, sporto sąvokas, principus, dėsningumus ir funkcijas. Nagrinėja bendruosius sporto reiškinius, sportinės veiklos pažinimo ir valdymo metodus, būtinus praktinei sportininkų, trenerių, kitų sporto specialistų veiklai. Sporto teorijos objektas - sportas kaip socialinis reiškinys ir žmogaus veiklos sritis, apimanti sportinį rengimą, sporto varžybas, gerų sportinių rezultatų siekimą tausojant sveikatą ir ugdant harmoningą asmenybę. Sporto teorijos kaip mokslo tikslas - sportinės veiklos vyksmų ir reiškinių, apimančių socialinius, metodinius, pedagoginius, biologinius ir kitokius aspektus, pažinimas, aiškinimas ir numatymas, atsižvelgiant į glaudų sporto ryšį su informacijos ir gretimomis sritimis. Sporto teorija turi kelias pagrindines funkcijas: aprašomąją, aiškinamąją, sisteminamąją, numatomąją, sintezuojamąją (Sporto terminų žodynas 2002 m. 646 p.)

3. Žaidėjų organizmo adaptavimasis specifiniams fiziniams krūviams yra daugiapakopis vyksmas (Платонов, 1988, 1997, 2004).

4. Prisitaikymo – adaptavimosi reakcijų išugdymas ypatingomis varžybinės veiklos sąlygomis, kurios yra žaidžiant – atskira sudėtinga problema (Платонов, 1997, 1998, 2004, Skurvydas, 1998, Меерсон, Пшеничникова 1988; Raslanas, 2001; Jaščaninas, 2000; Suslovas, 1999).

5. Sportinėje veikloje ugdymo objektas yra sportininko fizinės, psichinės ir funkcinės galios.

Ugdomoji informacija yra tai, kas ugdo, skatina asmenybės tobulėjimą (Bitinas, 1996;1997; 2000; Stulpinas, 1999).

Tik esant optimaliems, atitinkantiems organizmo prisitaikymo galimybes, dirgikliams - fiziniams krūviams, įvyksta energetinių organizmo rezervų mobilizacija ir perskirstymas, aktyvėja specifiniai adaptaciniai procesai (Платонов, 1997, 2004, Stonkus, 2003 ir kt.; Vilkas, 1995).

Tyrimo metodai. Darbe buvo taikyti šie tyrimo metodai:

1. Teorinės analizės ir apibendrinimo.
2. Pedagoginis stebėjimas.
3. Dokumentų analizė.
4. Matematinė statistika.

Tyrimo imtis. Analizuojant Teniso mokyklos dokumentus buvo susipažinta su 320 sportininkų realizuotais rengimosi modeliais (trenerių ataskaitos už sportinio rengimo etapus). Buvo išanalizuotos 10 trenerių realizuotos sportininkų rengimo sistemos (metiniai sportininkų rengimo planai).

Darbo struktūra. Darbą sudaro: titulinis lapas, santrauka dvejomis kalbomis (lietuvių ir anglų), lentelių, paveikslų ir priedų sąrašas, turinys, įvadas, trys dalys, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, priedai. Darbe pateiktos: 4 lentelės, 18 paveikslų, 1 priedas. Darbo apimtis – 62 puslapiai. Panaudoti 43 literatūros. Tituliniam lapui santraukoms, lentelių, paveikslų, priedų sąrašui ir turiniui skirti 6 puslapiai, įvadui skirti 4 puslapiai, teorinei daliai – 26 puslapiai, tyrimo metodologinei daliai – 3 puslapiai, tyrimų rezultatų analizės ir apibendrinimo – 20 puslapių, išvadoms 1 puslapis, metodinėms rekomendacijoms – 1puslapis, literatūros sąrašui 2 puslapiai. Darbo priedai sudaro 3 puslapius.

1. TEORINĖS MOKINIŲ FORMALŲJŲ ŠVIETIMĄ PAPILDANČIO SPORTINIO UGDYMO MODELIAVIMO PRIELAIDOS

1.1. Pagrindinių darbe naudojamų sąvokų analizė

Švietimas - mokymo ir auklėjimo įstaigų sistema ir jų veikla, teikianti žmonėms (daugiausia vaikams, jaunimui) išsilavinimą (Sporto terminų žodynas, 2002, p. 605).

Švietimas - pagrindinė ugdymo funkcija, tenkinanti individo ir visuomenės informavimo poreikius. Svarbiausios funkcijos- mokymas ir lavinimas (Sporto terminų žodynas, 2002, p. 605).

Švietimas – prigimties galių tolesnis plėtojimas kurioje nors tikrovės pažinimo srityje; žmogų dominančios srities žinių, mokėjimų ir įgūdžių, padedančių įgyvendinti savo pašaukimą, tobulinimas (Sporto terminų žodynas, 2002, p. 605).

Švietimo sistema sudaro formaliojo (valstybės reglamentuojamo ir kontroliuojamo) ir **neformaliojo** (asmens savišvieta) **švietimo struktūros**. Bendrojo lavinimo mokykla yra Lietuvos švietimo sistemos dalis, sudaryta iš trijų pakopų: pradinės, pagrindinės ir vidurinės (gimnazijos). (Kuklys V., Blauzdys V. ,2001; Jucevičienė, 1997; Jovaiša, 1993, 1997; Šalkauskis, 1991, 1992; Kantas 1990; Ušinskis, 1983).

Ugdymas – bendriausioji pedagoginė kategorija, asmenybę kuriantis žmonių **bendravimas** sąveikaujant su aplinka (Sporto terminų žodynas, 2002, p. 672).

Ugdymas – tikslinga ugdytojo ir ugdytinio sąveika, brandinanti žmogaus biofizinę sandarą, psichiką, santykius, kultūrą ir dvasią (Sporto terminų žodynas, 2002, p. 672).

Ugdymas – planingas kito asmens veikimas siekiant išugdyti tokias savybes, kurių jis dar neturi arba turi tik jų užuomazgą (pvz., tėvynės meilės, jėgos). Pagrindiniai vienas nuo kito neatsiejami vyksmo aspektai ir funkcijos yra auginimas, mokymas, lavinimas, auklėjimas. (Sporto terminų žodynas, 2002, p. 672).

Ugdymas –tikslingas bendravimas, santykiavimas, sąveikavimas, poveikio darymas, dalyvavimas situacijų kaitoje dvasinės ir materialinės kultūros pagrindu (Sporto terminų žodynas, 2002, p. 672).

Ugdytinis – Pedagoginio veikimo objektas ir subjektas; ugdomasis asmuo – mokinys, studentas, auklėtinis (Sporto terminų žodynas, 2002, p. 672).

Ugdytojas – Asmuo, vadovaujantis arba turintis poveikio jaunosios kartos ugdymo vyksmui. Yra prigimtiniai (tėvai), profesionalūs (mokytojai, dėstytojai, treneriai) ir visuomeniniai (globėjai, lektoriai, visuomenės informavimo darbuotojai) ugdytojai (Sporto terminų žodynas, 2002, p. 674).

Sportinis ugdymas – Aktyvus asmenybės ne tik fizinių ypatybių, fizinių galių, bet ir visų pirma jausmų ir sąmonės, psichikos ir intelekto poveikis kūno kultūros, sporto priemonėmis, laiduojantis socialinių psichologinių poreikių (fizinio aktyvumo, sveikos gyvensenos, sporto

rezultatų siekimo motyvacijos, vertybinės orientacijos) skiepijimą (Sporto terminų žodynas, 2002, p. 673).

Koncepcija – 1. Daikto reiškinių, vyksmo samprata. Veiklos sumanymas, projektas, planas; konstruktyvios veiklos principas (pvz., sportinio rengimo) (Sporto terminų žodynas, 2002, p. 284).

Kompetencija – Funkcinis gebėjimas adekvačiai atlikti tam tikrą veiklą, turėti jai pakankamai žinių, įgūdžių, energijos. Žmogaus svarba tuo didesnė, kuo reikšmingesnis jo socialinis vaidmuo (Sporto terminų žodynas, 2002, p. 284).

Kompetencija – veiklos, klausimų, reiškinių sritis, kurią kas nors gerai išmano ir įgaliotas joje veikti (Sporto terminų žodynas, 2002, p. 282).

Kompetencija – gebėjimas pagal kvalifikaciją, žinias, įgūdžius gerai dirbti; išmanymas.

Pedagogo kompetencija – sporto pedagogo psichologinių, pedagoginių, metodinių, etinių, kultūrinių, socialinių, sportinių žinių, įgūdžių, mokėjimų visuma ir gebėjimas juos taikyti, adekvačiai atlikti savo pareigas, norint įgyvendinti konkrečius fizinio lavinimo, sporto šakos, rungties uždavinius (Sporto terminų žodynas, 2002, p. 282).

Pedagogo kompetencija priklauso nuo pedagogo, psichologinio, didaktinio, etinio- kultūrinio parengtumo (Sporto terminų žodynas, 2002, p. 282).

1.2. Lietuvos švietimo principai

Lietuvos švietimo principai suvokiami kaip Lietuvos švietimo sistemos organizavimo pagrindiniai teiginiai. Švietimo reforma V. Kuklio ir V. Blauzdžio (2001) teigimu remiasi demokratine Lietuvos ir Europos švietimo patirtimi ir šiais principais:

1. Humaniškumo - asmens vertingumo, jo pasirinkimo laisvės ir atsakomybės teigimas.

2. Demokratiškumo - mokymasis ir gebėjimas vadovautis gyvenime įsisąmonintomis demokratijos vertybėmis; švietimo demokratiškų santykių kūrimas ir plėtojimas; visuotinis švietimo prieinamumas; doros, kaip būtino demokratijos pagrindo, pripažinimas.

3. Tautiškumo - įsipareigojimas Lietuvos kultūrai, rūpinimasis jos identiteto išsaugojimu ir istoriniu tęstinumu. Lietuvos švietimas saugo ir plėtoja daugialypę, tautinių mažumų patirtimi praturtintą krašto kultūrą.

4. Atsinaujinimo - atvirumas kaitai ir kritiškas naujų idėjų priėmimas, laikantis universalių dorovės normų ir išsaugojant tautiškumo pagrindą. Kuklys V., Blauzdys V. (2001). Kūno kultūros sąvokos.

1.3. Mokinių formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo koncepcija

Lietuvos respublikos švietimo ministras 2005 m gruodžio 30 d pasirašė įsakymą Nr. ISAK-2695 (Žin., 2006, Nr. 4-115) „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“. Buvo pradėta realizuoti Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija. (Lietuvos respublikos švietimo ir

mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Dėl laikmečio keliamų iššūkių švietimo sistemai Penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. gruodžio 9 d. nutarimu Nr. XI-52 (Žin., 2008, Nr. 146-5870), ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. vasario 25 d. nutarimu Nr. 189 (Žin., 2009, Nr. 33-1268), nuostatose numatyta peržiūrėti ir pakeisti Neformaliojo vaikų švietimo koncepciją, patvirtintą Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. ISAK-2695 (Žin., 2006, Nr. 4-115). (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Atsižvelgdamas į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų veiklos programą (Žin., 2008, Nr. 146-5870) bei Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. vasario 25 d. nutarimą Nr. 189 (Žin., 2009, Nr. 33-1268), Švietimo ir mokslo ministras patvirtino naują 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. ISAK-2695 (Žin., 2006, Nr. 4-115) patvirtintos Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos redakciją. (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Bendrosios formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo koncepcijos nuostatos

Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (NVŠK) apibrėžiama neformaliojo vaikų švietimo (NVŠ)

Vieta Lietuvos švietimo sistemoje;

- Kaitos kryptys,
- Tikslas ir uždaviniai,
- Principai,
- Reikalavimai švietimo teikėjams,
- Rezultatas,
- Organizavimas,
- Informavimas
- Finansavimo principai
- Priemonės (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Dėl laikmečio keliamų iššūkių švietimo sistemai Penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. gruodžio 9 d. nutarimu Nr. XI-52 (Žin., 2008, Nr. 146-5870), ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m.

vasario 25 d. nutarimu Nr. 189 (Žin., 2009, Nr. 33-1268), nuostatose buvo numatyta peržiūrėti ir pakeisti Neformaliojo vaikų švietimo koncepciją, patvirtintą Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. ISAK-2695 (Žin., 2006, Nr. 4-115). (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

NVŠK parengta atsižvelgiant į darbo grupės, sudarytos Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. sausio 8 d. įsakymu Nr. V-16, siūlymus neformaliojo vaikų švietimo sistemai tobulinti ir finansavimo modeliui sukurti ir yra skirta pagerinti neformaliojo vaikų švietimo prieinamumą šalyje (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Koncepcijoje vartojamos sąvokos suprantamos taip, kaip jos apibrėžtos Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2011, Nr. 38-1804). (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

1.3.1. Formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo situacijos analizė

Švietimo informacinių technologijų centro duomenimis Lietuvos savivaldybėse 2011 metais veikiančias 268 neformaliojo vaikų švietimo mokyklas lankė apie 91 000 vaikų, tai sudarė apie 20 procentų visų šalies vaikų. Duomenys apie vaikų dalyvavimą kitų švietimo teikėjų organizuojamame neformaliajame vaikų švietime nerenkami. Dalyvavimas neformaliojo vaikų švietimo veiklose yra nepakankamas, nes labai daug vaikų visiškai nedalyvauja neformaliajame vaikų švietime (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Bendrajį ugdymą teikiančiose mokyklose visiems mokiniams sudarytos galimybės 2 valandas per savaitę dalyvauti neformaliojo ugdymo veiklose, finansuojamose Mokinio krepšelio lėšomis (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Neformalusis vaikų švietimas yra savarankiška savivaldybių funkcija, todėl atskirose savivaldybėse neformaliojo vaikų švietimo teikėjų tinklas ir neformaliajam vaikų švietimui skiriamas finansavimas labai netolygus, dėl to vaikų dalyvavimas neformaliojo vaikų švietimo programose yra socialiai neteisingas. Atskirose savivaldybėse neformaliojo vaikų švietimo mokyklos ugdytiniui tenka nuo 1 103 Lt iki 4 027 Lt arba nuo 96 Lt iki 1 698 Lt per metus vienam bendrojo ugdymo mokyklos mokiniui. Savivaldybės nesprenžia tinklo plėtros klausimų, naudojant vaikų ir jaunimo organizacijų, privačių neformaliojo švietimo teikėjų teikiamas paslaugas. Šios organizacijos, palyginti su savivaldybių įsteigtomis neformaliojo vaikų švietimo mokyklomis,

veikia nelygiomis finansavimo sąlygomis (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Lietuvos Respublikos teisės aktuose, reguliuojančiuose švietimo sritį, vaikų laisvai pasirinkamai veiklai po pamokų apibūdinti vartojamos skirtingos sąvokos:

- neformalusis vaikų švietimas,
- neformalusis ugdymas,
- saviraiška,
- vaikų užimtumas,
- popamokinė veikla,
- jaunimo neformalusis ugdymas ir kitos
- (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme vartojama sąvoka „neformalusis švietimas“ apima:

1. ikimokyklinį ugdymą,
2. priešmokyklinį ugdymą,
3. kitą neformalųjį vaikų ir suaugusiųjų švietimą.

Jų organizavimo, programų rengimo ir veiklos finansavimo principai skiriasi. Nuo 2011 m. liepos 1 d. įsigaliojus naujajai Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo redakcijai, yra įteisinta nauja neformaliojo vaikų švietimo dalis– formalųjį švietimą papildantis ugdymas (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Neformaliojo vaikų švietimo sričiai šiuo metu priskiriama tiek:

- vaikų ir jaunimo organizacijų,
- vaikų ir jaunimo klubų,
- laisvalaikio centrų veikla,
- muzikos,
- meno,
- dailės,
- sporto,
- kitų panašių mokyklų veikla (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Akivaizdu, kad ilgalaikės iki 10 metų trunkančios neformaliojo vaikų švietimo mokyklų programos ir keletą mėnesių trunkančios būrelio programos siekia skirtingų ugdymo tikslų, yra parengtos, vykdomos ir finansuojamos skirtingais principais. (Lietuvos respublikos švietimo ir

mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Neformaliojo vaikų švietimo būdu įgytos kompetencijos nėra pripažįstamos, nėra sukurto kompetencijų pripažinimo mechanizmo. Neformaliojo vaikų švietimo rezultatai tėra vaiko asmeninis reikalas (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

1.3.2. Pasirenkamasis vaikų ugdymas

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme vartojamą sąvoką „neformalusis vaikų švietimas“ siūloma keisti sąvoka „pasirenkamasis vaikų ugdymas“. Pasirenkamojo vaikų ugdymo paskirtis – tenkinti pagal bendrojo ugdymo programas besimokančių vaikų ir jaunimo iki 19 metų (specialiųjų poreikių – iki 21 (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Pasirenkamąjį vaikų ugdymą siūloma skirstyti į (1 pav.):

1. Formalųjį švietimą papildantį ugdymą (FŠPU), kurio paskirtis – pagal ilgalaikes programas sistemiškai:

- 1.1. plėsti tam tikros srities žinias,
- 1.2. stiprinti gebėjimus ir įgūdžius,
- 1.3. suteikti asmeniui papildomų dalykinių ir bendrųjų kompetencijų.

Formalųjį švietimą papildančio ugdymo programas gali vykdyti muzikos, dailės, menų, sporto ir kitos mokyklos. (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Pasirenkamas vaikų ugdymas									
Formalųjį švietimą papildantis ugdymas (FŠPU)					Neformalusis vaikų ugdymas (NVU)				
Plėsti tam tikros srities žinias	Stiprinti gebėjimus ir įgūdžius	Formuoti dalykines kompetencijas	Formuoti bendrąsias kompetencijas	Formuoti kitas kompetencijas	Ugdyti gyvenimo įgūdžius	Formuoti asmenines kompetencijas	Formuoti socialines kompetencijas	Formuoti bendrąsias kompetencijas	Formuoti kitas kompetencijas
Muzikos, dailės, menų, sporto ir kitos mokyklos					Neformaliojo vaikų švietimo mokyklos, kitos švietimo įstaigos, laisvieji mokytojai, kiti švietimo teikėjai				

1 pav. Pasirenkamojo vaikų ugdymo struktūra (pagal (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Neformalųjį vaikų ugdymą (NVU), kurio paskirtis– ugdyti vaiko:

- 1.4. gyvenimo įgūdžius,
- 1.5. asmenines kompetencijas
- 1.6. socialines kompetencijas
- 1.7. bendrąsias kompetencijas.
- 1.8. kitas kompetencijas

Neformaliojo vaikų ugdymo (NVU) programas gali vykdyti neformaliojo vaikų švietimo mokyklos ir kitos švietimo įstaigos, laisvieji mokytojai, kiti švietimo teikėjai (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Sąvokos „pasirenkamasis vaikų ugdymas“ įvedimas ir programų skirstymas į 2 grupes:

1. atskleis programų specifiką,
2. bus išskirti esminiai programų:
 - 2.1. rengimo,
 - 2.2. vykdymo
 - 2.3. kokybės užtikrinimo svertai,
 - 2.4. bus padidinta programų įvairovė,

2.5. bus padidinta vaikų galimybė pasirinkti ir dalyvauti pasirenkamojo vaikų ugdymo veiklose.

Institucijų vykdomų programų įvairovė:

1. leis sumažinti pasirenkamojo vaikų ugdymo išlaidas

sudarys sąlygas pasirenkamojo vaikų ugdymo programose dalyvauti didesniai skaičiui vaikų (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Pasirenkamojo vaikų ugdymo tikslas

Pasirenkamojo vaikų ugdymo tikslas:

- ugdyti kompetencijas, teikiančias galimybių asmeniui tapti aktyviu visuomenės nariu;
- sėkmingai veikti visuomenėje;
- padėti tenkinti pažinimo poreikius;
- padėti tenkinti saviraiškos poreikius (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Pasirenkamojo vaikų ugdymo uždaviniai

1. Pasirenkamojo vaikų ugdymo uždaviniai: ugdyti ir plėtoti vaikų kompetencijas per saviraiškos poreikio tenkinimą;

2. ugdyti:

- 2.1. pagarbą žmogaus teisėms;

- 2.2. Orumą;
- 2.3. Pilietiškumą;
- 2.4. Tautiškumą;
- 2.5. demokratišką požiūrį į pasaulėžiūrą;
- 2.6. įsitikinimų ir gyvenimo būdų įvairovę;

3. ugdyti gebėjimą

- 3.1. kritiškai mąstyti,
- 3.2. rinktis ir orientuotis dinamiškoje visuomenėje;

4. spręsti socialinės integracijos problemas: mažiau galimybių turinčių (esančių iš kultūriškai, geografiškai, socialiai ir ekonomiškai nepalankios aplinkos ar turinčių specialiųjų poreikių), ypatingų poreikių (itin gabių ir talentingų) vaikų, iškritusių iš švietimo sistemos, integravimas į visuomeninį gyvenimą, socialinių problemų sprendimas;

5. padėti spręsti integravimosi į darbo rinką problemas;

6. tobulinti tam tikros srities žinias, gebėjimus ir įgūdžius, suteikti asmeniui papildomų dalykinių kompetencijų (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Pasirenkamojo vaikų ugdymo principai

1. Pasirenkamajame vaikų ugdyme laikomasi šių principų:

1.1. *savanoriškumo* – vaikai laisvai renkasi švietimo teikėją ir jo siūlomas veiklas;

1.2. *prieinamumo* – veiklos ir metodai yra prieinami visiems vaikams pagal amžių, išsilavinimą, turimą patirtį nepriklausomai nuo jų socialinės padėties;

1.3. *individualizavimo* – ugdymas individualizuojamas atsižvelgiant į jo asmenybę, galimybes, poreikius ir pasiekimus;

1.4. *aktualumo* – veiklos, skirtos socialinėms, kultūrinėms, asmeninėms, edukacinėms, profesinėms ir kitoms kompetencijoms ugdyti;

1.5. *demokratiškumo* – mokytojai, tėvai ir vaikai yra aktyvūs ugdymo(si) proceso kūrėjai, kartu nustato ugdymosi poreikius;

1.6. *patirties* – ugdymas grindžiamas patyrimu ir jo refleksija;

1.7. *ugdymosi grupėje* – mokomasi spręsti tarpasmeninius santykius, priimti bendrus sprendimus, dalytis darbais ir atsakomybėmis;

1.8. *pozityvumo* – ugdymosi procese kuriamos teigiamos emocijos, sudaromos sąlygos gerai vaiko savijautai (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Pasirenkamojo vaikų ugdymo rezultatas

Laukiamą pasirenkamojo vaikų ugdymo rezultatą asmeniui galima apibrėžti taip:

1. vaikas įgis kompetencijų, būtinų:
 - 1.1. asmeniniam gyvenimui,
 - 1.2. visuomeniniam gyvenimui,
 - 1.3. profesiniam gyvenimui;
 - 1.4. įgyjamos kompetencijos turės tiesioginės įtakos:
 - 1.5. sėkmingam vaiko ugdymui(si) formaliojo švietimo sistemoje,
 - 1.6. padės spręsti savo problemas,
 - 1.7. aktyviai veikti bendruomenėje,
 - 1.8. aktyviai veikti visuomenėje,
 - 1.9. įsitvirtinti darbo rinkoje (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Laukiamas pasirenkamojo vaikų ugdymo rezultatas visuomenei:

1. išaugs visuomenės narių
 - 1.1. pilietiškumas;
 - 1.2. tautiškumas;
 - 1.3. asmenys aktyviau dalyvaus bendruomeniniame gyvenime;
 - 1.4. asmenys aktyviau dalyvaus visuomeniniame (politiniame) gyvenime.
2. savarankiškos, kryptingai motyvuotos asmenybės gebės kurti bendruomeniškumą skatinančią aplinką ir į ją įtraukti daugiau visuomenės narių;
3. didėjant darbo rinkoje lengvai prisitaikančių visuomenės narių skaičiui, šalyje mažės nedarbas ir valstybės išlaidos socialinėms išmokoms (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Pasirenkamojo vaikų ugdymo organizavimas

Pasirenkamojo vaikų ugdymo **programos rengiamos pagal** Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro tvirtinamus **bendruosius iš valstybės ir savivaldybių biudžetų finansuojamų neformaliojo švietimo programų kriterijus** (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 37 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad neformaliojo švietimo kokybę, įskaitant ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo kokybę, valstybė užtikrina iš dalies. Tam, kad būtų įgyvendinta ši nuostata, bus rengiami teisės aktai, reglamentuojantys šių programų, ugdymo planų rengimą, programų vertinimą, akreditavimą ir pan. (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Teisę įgyvendinti pasirenkamojo vaikų ugdymo programas krepšelio lėšomis turės visi švietimo teikėjai, teisės aktų nustatyta tvarka akreditavę pasirenkamojo vaikų ugdymo programas.

Švietimo teikėjų teikiamų akredituoti pasirenkamojo vaikų ugdymo programų skaičius neribojamas (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Iš dalies užtikrinant pasirenkamojo vaikų ugdymo programų kokybę, numatoma vertinti ugdymo programą, mokytojų pasirengimą, ugdymo aplinkos atitiktį sveikos ir saugios aplinkos reikalavimams ir kt. (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Teigiamai įvertintos ir krepšelio lėšomis finansuojamos pasirenkamojo vaikų ugdymo programos ir atsiliepimai apie jas bus skelbiami informacinėje sistemoje (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Pasirenkamojo vaikų ugdymo teikėjų veiklą stebės ir vertins institucija, kuriai teisės aktų nustatyta tvarka bus suteikti įgaliojimai (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Pasirenkamojo vaikų ugdymo metu įgyjamoms kompetencijoms pripažinti kuriama sistema, kuri suteiks asmeniui didesnes galimybes:

1. tobulėti,
2. siekti aukštojo mokslo,
3. tinkamai pasirengti ir sėkmingai įgyti profesinę kvalifikaciją,

įsidarbinti (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Pasirenkamojo vaikų ugdymo finansavimas

Pasirenkamojo vaikų ugdymo programoms iš dalies finansuoti numatoma taikyti finansavimo modelį, pagrįstą principu „pinigai paskui vaiką“, t. y. formuojamas Pasirenkamojo vaikų ugdymo krepšelis, kurį sudarys teisės aktų nustatyta tvarka apskaičiuota lėšų suma, skirta vaiko ugdymui per nustatytą laikotarpį pagal pasirenkamojo vaikų ugdymo programą (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Pasirenkamasis vaikų ugdymas iš dalies finansuojamas iš:

1. valstybės biudžeto,
2. savivaldybių biudžetų,

3. tėvų (ar globėjų) atlyginimo už pasirenkamąjį vaikų ugdymą (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Valstybės biudžeto lėšos pasirenkamojo vaikų ugdymo reikmėms finansuoti skiriamos savivaldybėms iš atitinkamų metų valstybės biudžeto specialiųjų tikslinių dotacijų savivaldybių biudžetams pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą metodiką (toliau – Metodika) (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Savivaldybei skiriama valstybės biudžeto lėšų pasirenkamajam vaikų ugdymui finansuoti suma apskaičiuojama atsižvelgiant į pasirenkamojo vaikų ugdymo programų dalyvių skaičių, valstybės biudžeto lėšas ir nustatytą vienam vaikui skiriamo krepšelio dydį (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Formalųjį švietimą papildančiam vaikų ugdymui vienam vaikui skiriamo krepšelio dydis diferencijuojamas, atsižvelgiant į ugdymo sritį (muzika, dailė, sportas ir kt.) (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Neformaliajam vaikų ugdymui vienam vaikui skiriamo krepšelio lėšų dydis nediferencijuojamas (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Atlyginimo dydį už pasirenkamąjį vaikų ugdymą valstybinėje ar savivaldybės mokykloje nustato mokyklos savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija (dalyvių susirinkimas), o kai pasirenkamąjį vaikų ugdymą teikia kitas švietimo teikėjas – švietimo teikėjas (fizinis asmuo) ar mokyklos savininkas (dalyvių susirinkimas) (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Valstybės biudžeto lėšos pasirenkamojo vaikų ugdymo reikmėms finansuoti naudojamos pagal Metodiką ir atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro patvirtintas rekomendacijas dėl lėšų, skirtų pasirenkamajam vaikų ugdymui, naudojimo (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Pasirenkamojo vaikų ugdymo lėšas savivaldybės skiria tik tiems pasirenkamojo vaikų ugdymo teikėjams, kurie teisės aktų nustatyta tvarka yra akreditavę programas ir sudarę vaikų ugdymo sutartis. Lėšos švietimo teikėjui skiriamos atsižvelgiant į ugdomų vaikų skaičių ir akredituotos programos pobūdį, jos įgyvendinimo trukmę (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Vaikui gali būti skiriama ne daugiau kaip vienas nustatyto dydžio krepšelis neformaliajam vaikų ugdymui finansuoti ir vienas krepšelis formalųjį švietimą papildančiam vaikų ugdymui

finansuoti (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Pasirenkamojo vaikų ugdymo informacinė sistema

Pasirenkamojo vaikų ugdymo informacinė sistema – tai informacinė sistema, skirta sąlygoms teikti ir gauti oficialią pasirenkamojo vaikų ugdymo būklės informaciją (toliau – Informacinė sistema) sudaryti.

1. Informacinė sistema siekiama sudaryti galimybes:

1.1 pasirenkamojo vaikų ugdymo programų teikėjams skelbti informaciją apie savo veiklą;

1.2 gauti informaciją ir pasirinkti vaikų poreikius atitinkančias akredituotas pasirenkamojo vaikų ugdymo programas;

1.3 pasirenkamojo vaikų ugdymo būklės stebėsenai vykdyti;

1.4 pasirenkamojo vaikų ugdymo dalyvių registracijai (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

Informacinė sistema kuriama naudojantis šių duomenų bazių – Švietimo ir mokslo įstaigų registro (ŠMIR), Atviros informavimo konsultavimo ir orientavimo sistemos (AIKOS), Mokinių registro (MR) ir kitais duomenimis (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

1.4. Lietuvos švietimo koncepcijos įgyvendinimo priemonės

1. Koncepcija įgyvendinama laipsniškai:

1.1 2011–2013m. įgyvendinamas Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis finansuojamas bandomasis projektas „Pasirenkamojo vaikų švietimo modelio sukūrimas ir išbandymas savivaldybėse“;

1.2 Atsižvelgiant į bandomojo projekto rezultatus ir išvadas, Koncepcija gali būti atnaujinama ir tikslinama;

Prireikus gali būti rengiamos Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių neformalųjį vaikų švietimą, pataisos (Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012m.).

1.5. Modeliavimas kaip sportininkų parengtumą apibūdinančių ir prognozuojamų rodiklių pasiekimo visuma

Modeliavimas – 1. Modelių kūrimo ir jų taikymo vyksmas (Stonkus, 2002, p. 367).

2. sporto teorijoje mokslinis tyrimo metodas – tiriamojo objekto, vyksmo pakaitalų – modelių – naudojimas, norint išryškinti svarbiausias savybes, gauti naujų žinių.

3. Sporto treniruotės vyksmo modelių kūrimas; varžovo arba savos komandos būsimosios kovos modelio kūrimas.

4. Skraidymo aparatų, laivų, valčių, automobilių konstravimas, gamyba ir bandymas sporto tikslais (Stonkus, 2002, p. 367).

Modelis – 1. Sąmoningai sukuriamas arba atrastas tobulas daikto, reiškinio ar veiklos vaizdinys, originalus pavyzdys. Yra idealūs (teoriniai) ir realūs (praktiniai) modeliai.

2. Visuma įvairių rodiklių, apibūdinančių ir laiduojančių tam tikrą sportininko parengtumą, prognozuojamų rezultatų pasiekimą. Sporte kuriami modeliai, nusakantys įvairiausių sistemų veikimo pobūdį, pvz., ilgalaikio sportinio rengimo modelis, parengtumo modelis, sporto technikos modelis, taktinės veiklos modelis, varžybų modelis.

3. Asmuo (sportininkas, treneris), gebantis tiksliai parodyti judesį, veiksmą, jų derinį, kurį reikia išmokti, ir padedantis jį išmokti (Stonkus, 2002, p. 367).

Atribucijos – Sportininko pasiektų rezultatų priežasčių aiškinimo pavyzdys, turintis mažiausiai 3 dimensijas: priežasčių pastovumo (pastovios ir nepastovios priežastys), pobūdžio (vidinės ir išorinės) ir galimybių jas valdyti. Priežastys gali būti vidinės, pastovios ir nepastovios ir valdomos (pvz., pastangos) ir kt. (Stonkus, 2002, p. 368).

Bendrieji – Palyginti didelės grupės tam tikro amžiaus, lyties, parengtumo sportininkų tyrimų pagrindu sudaryta sporto šakos (rungties) objekto ar vyksmo charakteristika, etalonas, pvz.: bėgikų varžybinės veiklos modelis, daugiamečio futbolininkų rengimo modelis (Stonkus, 2002, p. 36).

Biomechaninis – 1. Žmogaus kūno prilyginimas biomechaninei sistemai, susidedančiai iš tarpusavyje sujungtų svertų (kaulų), kuriuos valdo atskiros raumenų grupės.

2. Technikos veiksmo modelis, apimantis judesio struktūros pagrindo – judesių grupių – skirstymo ir jungimo faktus (Stonkus, 2002, p. 368).

Didaktinis – Tikrovės pažinimo ir jos pertvarkymo priemonė: daugiaplanė schema, atliekanti įvairias pedagogines funkcijas, iš kurių ypač svarbios yra aiškinamoji (ką reikia pasiekti, padaryti) ir technologinė (kaip tai padaryti) (Stonkus, 2002, p. 368).

Ekspertinis – Vaizdinio modelio atmaina – populiariausias labai gero (galbūt kam pasiekiamo) parengtumo sportininkas arba komanda, tapę jauniems sportininkams tos sporto šakos (rungties) idealu, pvz., olimpinis čempionas V. Alekna – jauniems disko metikams (Stonkus, 2002, p. 368).

Grupiniai – Objekto ar vyksmo charakteristika, etalonai, parengti pagal konkrečios šakos sportininkų (grupės, komandos) tyrimų duomenis, pvz., krepšinio vidurio puolėjų varžybinės veiklos modelis (Stonkus, 2002, p. 368).

Idealusis – Tikrovėje neegzistuojantis sportininko arba komandos veiklos per varžybas modelis, kuriamas apibendrinant geriausių sportininkų rezultatus (Stonkus, 2002, p. 368).

Ilgalaikio sportinio rengimo – Tobula ilgalaikio sportinio rengimo programa, apimanti sportininko arba komandos ugdymą nuo atrankos iki labai gerų rezultatų. Modelis laiduoja nuoseklią grandinę veiksnių, sudarančių realias prielaidas siekti gerų rezultatų ir ugdyti sportininko asmenybę (Stonkus, 2002, p. 368).

Komandos – Visuma duomenų, kurių skaitinės charakteristikos apibūdina pavyzdinę komandos veiklos koncepciją, išplaukiančią iš specifinių komandos uždavinių ir gebėjimų (Stonkus, 2002, p. 368).

Krūvio struktūros – Pagrindinių sudedamųjų fizinio krūvio dalių – aktyvios veiklos ir poilsio trukmės – rodikliai, išreiškiami laiko vienetais (sek.): pirmasis skaičius reiškia aktyvaus darbo trukmę, o antrasis – poilsio trukmę. Pavyzdžiui, 12 24 sek., t.y. 12 sek. aktyvi veikla, 24 sek. poilsis (Stonkus, 2002, p. 368).

Meistriškumo – Vaizdinio modelio atmaina – konkrečios sporto šakos (rungties) didesnio (bet iš tikrųjų pasiekiamo) meistriškumo sportininkas arba komanda, tapę jauniems sportininkams tikroju tos sporto šakos pavyzdžiu. Antai geras jaunių (17-18 metų) komandos krepšininkas yra modelis vaikų (13-14 metų) arba jaunučių (15-16 metų) komandų žaidėjams (Stonkus, 2002, p. 369).

Morfofunkciniai – Sporto šakos (rungties) atletų grupės modeliai, apibūdinantys jos morfologines savybes ir sportininko organizmo svarbiausių funkcinių sistemų pajėgumą, kuris leidžia pasiekti reikiamų sportinių rezultatų (Stonkus, 2002, p. 369).

Pagrindinis – Informatyvus modelis, kuriuo numatomi sportinio parengtumo rodikliai ir jų pasiekimo laikas (pvz., mokinių modelis baigiant sporto mokyklą) (Stonkus, 2002, p. 369).

Pagrindinis veiksmo – Veiksmas, sudarantis pagrindinę sudėtingesnio veiksmo dalį. Yra 3 modelių rūšys: lokomociniai (pvz., ėjimas ir šuoliavimas), nelokomociniai (pusiausvyros išlaikymas ir tempimas) ir manipuliaciniai (spyrimas ir metimas) (Stonkus, 2002, p. 369).

Parengtumo – Sporto šakos (rungties) atletų grupės (pvz., sprinterių, futbolininkų) modeliai, kuriuose pateikti pagrindiniai sporto šakos (rungties) parengtumo (fizinio, techninio ir t.t) rodiklių optimalūs dydžiai (normos, modelinės charakteristikos), leidžiantys pasiekti reikiamų sportinių rezultatų (Stonkus, 2002, p. 369).

Perspektyvinis – Modelis, kuriuo numatomi galimi sportiniai rezultatai baigiantis ciklui. Modelis kuriamas dažniausiai olimpiniam metų ciklui (Stonkus, 2002, p. 369).

Realusis – Sportinių žaidimų komandos arba žaidėjų veiklos per varžybas modelis, kuriamas pagal tikruosius žaidėjų gebėjimus (Stonkus, 2002, p. 369).

Sportininko – Sportininko, gebančio tinkamai pasiręgti pasirinktai sporto šakai (pvz., įvykdyti tam tikrą kvalifikacinę normą, pasiekti rekordą), modelis. Jame numatomos būtinos tos

šakos sportininkui kūno morfologinės sandaros, judėjimo, charakterio ypatybės (Stonkus, 2002, p. 369).

Sporto technikos – Idealus biomechanikos dėsnius atitinkantis sporto šakos ar rungties technikos veiksmų ir jų derinių pavyzdys. Kiekvienas sportininkas, trenerio padedamas, stengiasi kuo labiau priartėti prie tokio modelio, atsižvelgdamas į savo asmenines savybes (Stonkus, 2002, p. 369).

Taktinės veiklos – Taktinės veiklos konkrečioje sportinėje kovoje, rungtynėse ar varžybose pavyzdys. Kuriamas atsižvelgiant į tų rungtynių ar varžybų sąlygas, varžovų pranašumus ir trūkumus, tikruosius sportininkų gebėjimus. Modelis padeda sportininkui arba komandai geriau orientuotis kintamomis aplinkybėmis, sumaniau naudotis turimu pranašumu (Stonkus, 2002, p. 369).

Tarpinis pažintinis – Streso, susirūpinimo šalinimo būdas, grindžiamas prielaida, kad emocinį susijaudinimą, stresą dažniau sukelia pažinimo vyksmas, o ne tiesioginė aplinka. Norėdamas sumažinti stresą (nerimą ir kitas nemalonias reakcijas), individas turėtų koreguoti savo mintis, keliančias ir stiprinančias tokias emocijas (Stonkus, 2002, p. 370).

Technikos – Judesio, veiksmo ar jų derinio pavyzdys, rodomas, mėgdžiojamas mokant ir mokantis sporto šakos, rungties, technikos veiksmų. Modelis gali būti vaizdinis (piešinys, nuotrauka, kinograma, vaizdo juosta), žodinis ir rašytinis (Stonkus, 2002, p. 370).

Teorinis – Modelis, kuris apima visumą žinių, paaiškinančių sportinio rengimo tam tikro aspekto reiškinius (Stonkus, 2002, p. 370).

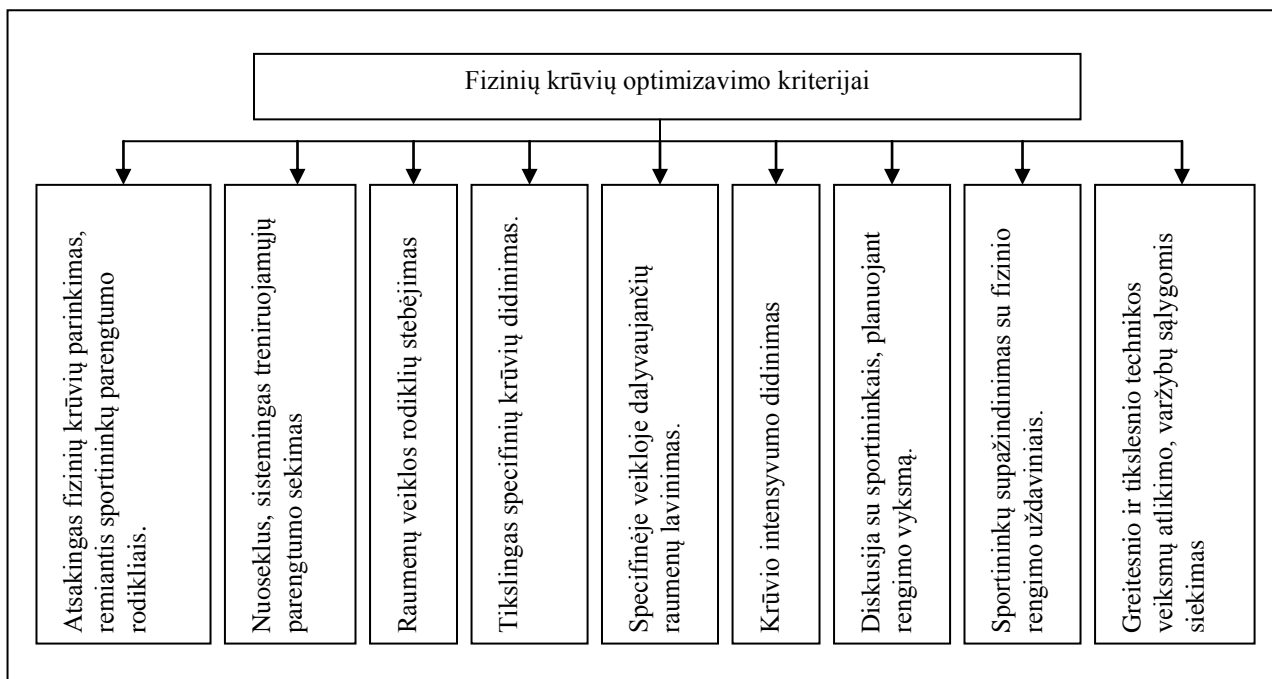
Vaizdinis – Sportininko, komandos (jų sportinės kovos, parengtumo, elgesio), kuriais reikėtų siekti, arba technikos veiksmo, kurį reikia išmokti, rodomas pavyzdys ugdytiniams. Modelis yra svarbus norint sudaryti tikslų vaizdinį: ko ugdytiniai turi išmokti, kuo jie turi sekti, išugdyti motyvus (Stonkus, 2002, p. 370).

Varžybinės veiklos – 1. Sportininko arba komandos veiklos per varžybas pavyzdys, kuriuo nurodomi būtini rodikliai pagal sporto šakos raidos tendencijas, sportininkų parengtumą. Modelis laiduoja sportininko arba komandos parengtumo gerėjimą (Stonkus, 2002, p. 370).

Grupiniai modeliai, sudaryti iš svarbiausių konkrečios sporto šakos (rungties) varžybinės veiklos modelinių charakteristikų (rodiklių), būdingų tam tikrai atletų grupei, arba sukurti atitinkamas funkcijas komandoje atliekantiems sportininkams (vidurio puolėjų modelis) (Stonkus, 2002, p. 370).

Optimizuojant fizinius pratybų ir varžybų krūvius svarbi yra ir sportininko psichikos būseną – psichinės veiklos požymių visuma – nes žmogus, tai psichofizinė būtybė (Bompa, 1999).

A. Bompa (2000) pateikia išsamius fizinių krūvių optimizavimo kriterijus (2 pav.).

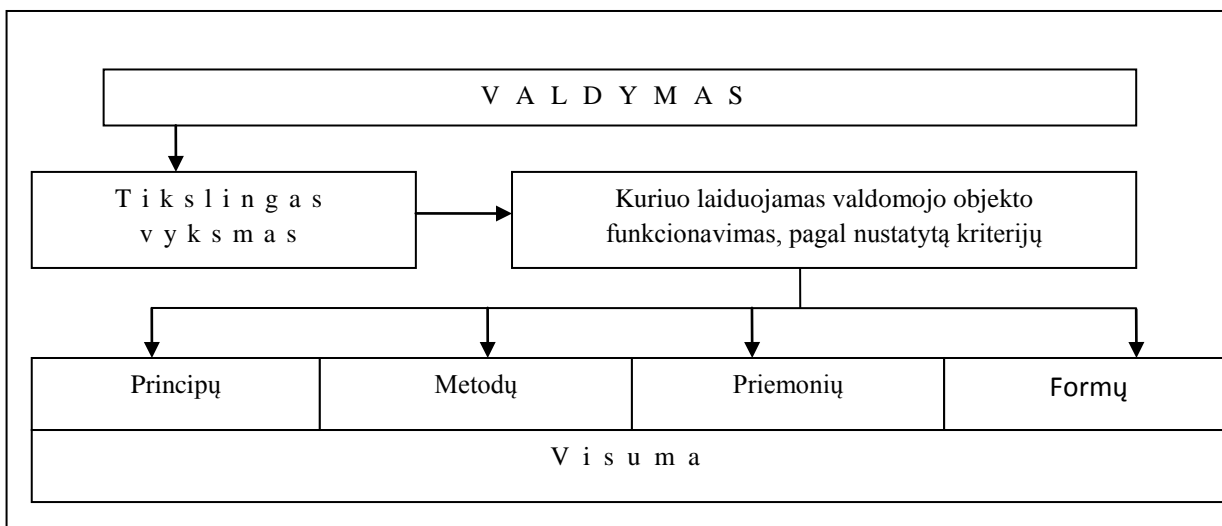
2 pav. Fizinių krūvių optimizavimo kriterijai (Bompa, 2000).

S. Stonkus (2002), teigia, kad optimalus treniruotės krūvis – tai toks krūvio dydis ir pobūdis, atitinkantis sportininko adaptacines galimybes, pratybų uždavinius, sporto šakos pobūdį, geriausiai veikiantis svarbias organizmo funkcines sistemas.

Kadangi pagrindinis sportinio rengimo tikslas yra geriausių sportinių rezultatų siekimas, tai ribiniai pratybų ir varžybų krūviai tampa neišvengiama būtinybe. Tokių krūvių ribos pedagoginiu požiūriu yra ypač svarbus, tyrimų reikalaujantis sporto teorijos ir praktikos klausimas (Bompa, 2000, Stonkus, 2003, Балсевич, 2003). Sporto pedagogas, modeliuojantis ugdymo krūvius varžybų laikotarpyje turi suvokti, kad:

1. Kiekvieno žaidėjo gebėjimai pakelti įvairaus kryptingumo fizinius krūvius yra genetiškai determinuoti (Skurvydas, 1991, 1996, Skurvydas ir kt., 1997).
2. Kiekvienam sportininkui reikalingas nevienodas laiko tarpas atsigauti po pratybų ar rungtynių (P. Karoblis, 1999, 2005, 2006; A. Čepulėnas, 2001),
3. sportininkams būdinga skirtinga reakcija į aplinkos dirgiklius (Rushall, 1985; Rotter, 1972) nevienodas gyvenimo būdas.
4. pratybų krūvio parametrai turi atitikti besitreniruojančiųjų būseną, genetines judėjimo, fizinių ypatybių lavėjimo prielaidas ir esminės organizmo savybės: kaitumą, plastiškumą, gebėjimą mokytis (išmokti) ir tobulėti) (Балсевич, 2003).

Valdymas – tikslingas vyksmas, kuriuo laiduojamas valdomojo objekto funkcionavimas pagal nustatytą kriterijų; jo principų, metodų, priemonių ir formų visuma (3 pav.) (S.Stonkus, 2002).

3 pav. Valdymo sąvoka, pagal S.Stonkų, (2002).

Sportinio rengimo valdymas – sporto pratybų, varžybų ir poilsio tvarkymas taip, kad, trenerio padedamas, sportininkas galėtų pereiti iš vienos į kitą, nusistatytą, fizinę ir psichinę būseną. Jis apima sportinių rezultatų prognozavimą, varžybinės veiklos rodiklių modeliavimą, treniruotės vyksmo planavimą, varžybų programos sudarymą ir vykdymą, sportinio rengimo koregavimą (S. Stonkus, 2002).

Svarbiausioji sportinio rengimo vyksmo dalis – sporto treniruotė, nes nuo jos struktūros, programos priklauso sportinis rezultatas. Pagal, Верхошанский (1977, 1985, 1988), sporto treniruotės valdymas – treniruotės vyksmo eigos kontrolė ir reguliavimas pagal iš anksto numatytus efektyvumo kriterijus; apima informacijos kaupimą ir jos analizę, sprendimų priėmimą ir jų įgyvendinimą. Valdant treniruotės vyksmą, reikia įvertinti sportininko organizmo funkcinės būklės pokyčius, kurie išryškėja po makrociklo, mezociklo, mikrociklo, po kelerių ar vienu pratybų, po atskiro pratimo.

Годик (1980) treniruotės valdymą skirsto į tris stadijas:

1. informacijos rinkimą apie valdomą objektą (sportininką) ir išorines sąlygas, kuriose gyvena ir treniruojasi sportininkas;
2. gautos informacijos analizavimą;
3. sprendimas ir treniruotės planavimą.

Informacija - tai duomenų apie pratybas, komandos, sportininkų būseną, sportinį rengimą kaupimas. Informacija reikalinga treniruotei valdyti ir tobulinti (Mester, 1993; Karoblis 1999, 2002; Kardelis, 2002). Sportinio rengimo, sporto treniruotės valdymas prasideda informacijos apie valdymo objektą rinkimu. Valdymas ir informacija yra du neatsiejami vyksmai. Pagal Mester, (1993) sporto treniruotės vyksmui ypač svarbi grįžtamoji informacija. Tai yra:

1. duomenys apie sportininko, komandos parengtumą, varžybinę veiklą, pratybų vyksmą;

2. trenerio elgsenos sportininkams darant pratimus, rungtyniaujant arba po rungtynių, varžybų; charakteristika.

3. signalų sistema, gaunama apie savo veiklos ar bendravimo padarinius.

Taigi, Anot S. Stonkaus (1997), tinkamai derinant sportinio rengimo planavimo, organizavimo, valdymo, kontrolės ir atsigavimo priemones, galima sistemingai analizuoti ir vertinti treniruotės bei varžybų krūvius, akcentuoti organizmo atsigavimo svarbą ir tobulinti treniruotės metodiką.

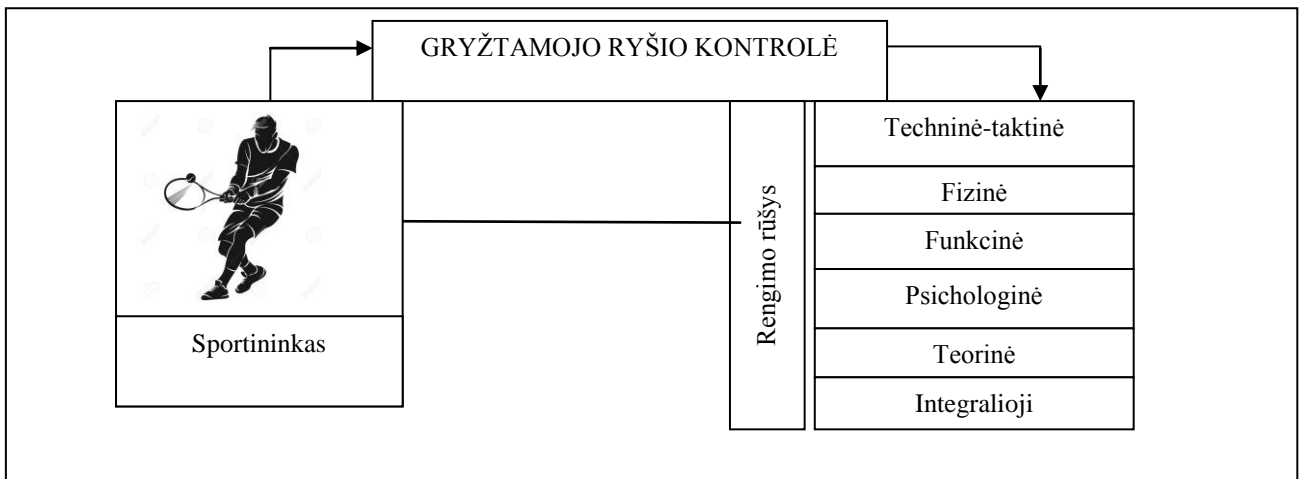
1.6. Sporto mokymo įstaigų realizuojamų rengimo programų metinės struktūros ypatumai

Reguliarios pratybos ir dalyvavimas varžybose, pagal tinkamai sudarytą varžybų kalendorių ir individualiai suplanuotas varžybos laiduoja nuoseklų sportininko organizmo funkcinio pajėgumo ir sportinio darbingumo gerėjimą, gerą sportinę formą prieš pagrindines varžybas. Nuo varžybų kalendoriaus priklauso treniruotės organizavimas, taip pat jos metinio ciklo struktūra. Varžybos sąlygiškai skirstomos į dvi grupes: parengiamąsias ir pagrindines (Martin, Lehnertz, 1991; Матвеев, Л. П. 1977; McCafferty 1977). Pagal dalyvavimo varžybose tikslus skiriamos: kontrolinės, parengiamosios, pagrindinės varžybos (Платонов, В. Н., 1997; Miškinis, 1988, 2002, 2004).

1.7. Pratybų turinio formavimo problema

Treneriai pratybas turi planuoti kūrybiškai, atsargiai vertinti vienas ar kitas rekomendacijas, nuolatos vykdyti pedagoginę kontrolę ir įvertinti grįžtamosios informacijos rezultatus. Veikiama pagal tokį algoritmą: krūvis – skubus rezultatų įvertinimas – lyginimas su modeliu – korekcija – vėl krūvis. Šis ciklas kartojamas daugelį kartų. Remiantis ankstesnių pratybų rezultatais, galima nustatyti kitų pratybų pobūdį. Tam reikia turėti atitinkamą aparatūrą. Būtina judesio atlikimo techniką lyginti su etalonu, krūvio parametrus su modeliu. Pratybų kontrolė turi būti tokia: pratybų efekto, pratybų veiksmų panaudojimo efekto, testų rezultatų ir ugdomų fizinių ypatybių kaitos įvertinimas.

Treneris turi planuoti techninę-taktinę, fizinę, funkcinę, psichologinę, teorinę ir integraliają grįžtamojo ryšio kontrolę (4 pav.). Gauti tyrimų rezultatai turi būti lyginami su modelinėmis charakteristikomis. Remiantis jomis, galima vertinti bendrojo ir specialiojo parengtumo lygį ir jo kaitą. (Mester, 1993).

4 pav. Grįžtamojo ryšio kontrolė, pagal Mester (1993)

Fizinis rengimas suvokiamas, kaip sporto treniruotės sudedamoji dalis – fizinių pratimų, žaidimų naudojimas lavinant fizines ypatybes, kompleksinius gebėjimus, siekiant sudaryti galimybes išmokti ir sėkmingai žaisti (Stonkus, 2003). Tai ir pagrindinė harmoningo ugdymo priemonė.

Techninis-taktinis rengimas. Techninis rengimas – nenutrūkstamas technikos veiksmų ir jų derinių tobulinimas įvairiais sportinio rengimo laikotarpiais (Stonkus, 2003). Taktinis rengimas – taktikos žinių teikimas, mokėjimų, įgūdžių ir taktinio mąstymo lavinimas per pratybas ir varžybas, mokymas ir pratinimas tikslingai naudoti technikos veiksmus, kūrybiškai veikti pasirinktos taktikos ribose (Stonkus, 2003). Techninis ir taktinis rengimas vyksta kartu.

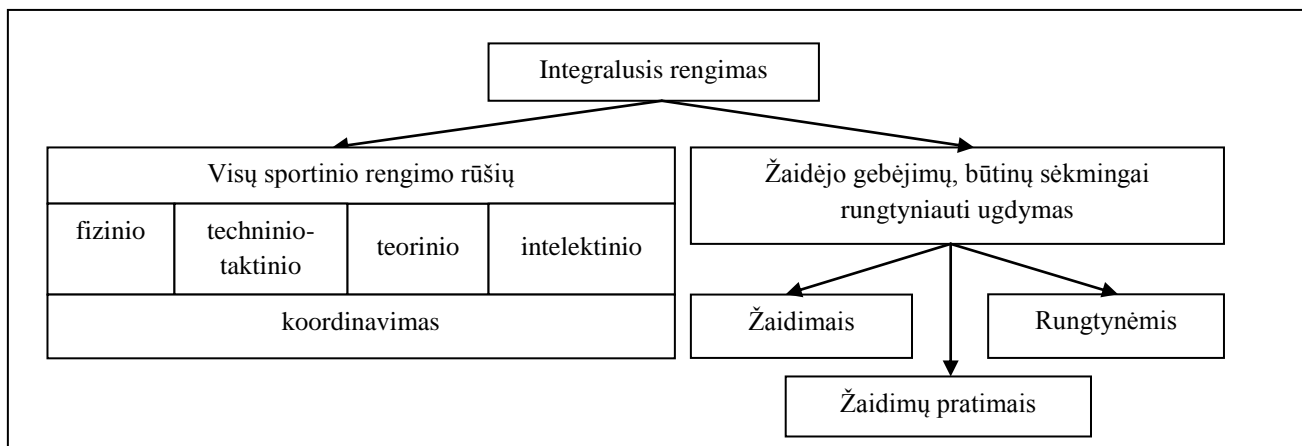
Teorinis rengimas – žinių apie sportinio rengimo sistemą, apimančią metodinius, medicininius, biologinius, psichologinius sporto treniruotės, varžybų bei jėgų atgavimo pagrindus, suteikimas (Stonkus, 2003).

Psichologinis rengimas yra neatskiriama sportininko rengimo dalis ne tik paties rengimo metu, bet ir prieš varžybas, per varžybas ir po varžybų. Psichologinio rengimo pagrindu reikia laikyti kryptingą žaidėjų ruošimą varžyboms, kuriam ypatingą reikšmę turi sąmoningas žaidėjų įsitikinimas dėl teigiamų parengimo rezultatų (Stonkus, 1985; Čepulėnas, 2001).

Intelektinis rengimas – žaidėjo intelekto gebėjimų (mąstymo, pastabumo ir suvokimo, dėmesio sutelkimo), lemiančių žaidimo sėkmę, lavinimas (Stonkus, 2003).

Integralinis rengimas – visų pagrindinių sportinio rengimo rūšių (fizinio, techninio–taktinio, teorinio ir t. t.) koordinavimas, žaidėjo gebėjimų, būtinų sėkmingai žaisti, rungtyniauti ugdymas žaidimais, žaidimų pratimais. pagal S. Stonkų, (2003) (5 pav.). Vis tik reikia pabrėžti, jog integralinio rengimo sąvoka yra pakankamai paini ir ypatingai pirmoji jos dalis. Kyla retorinis klausimas ar fizinio, techninio-taktinio, teorinio, intelektualinio rengimo koordinavimas gali būti vadinamas integraliniu rengimu. Gal mokslininkas integralinio rengimo sąvoką nori apibūdinti

veiklą kurią atliekant kompleksiška realizuojamas fizinis, techninis-taktinis, teorinis, intelektinis rengimas. Tarptautinių žodžių žodyne (1985) semantiškai apibūdinamas kaip neišskiriamai susijęs, vientisas.

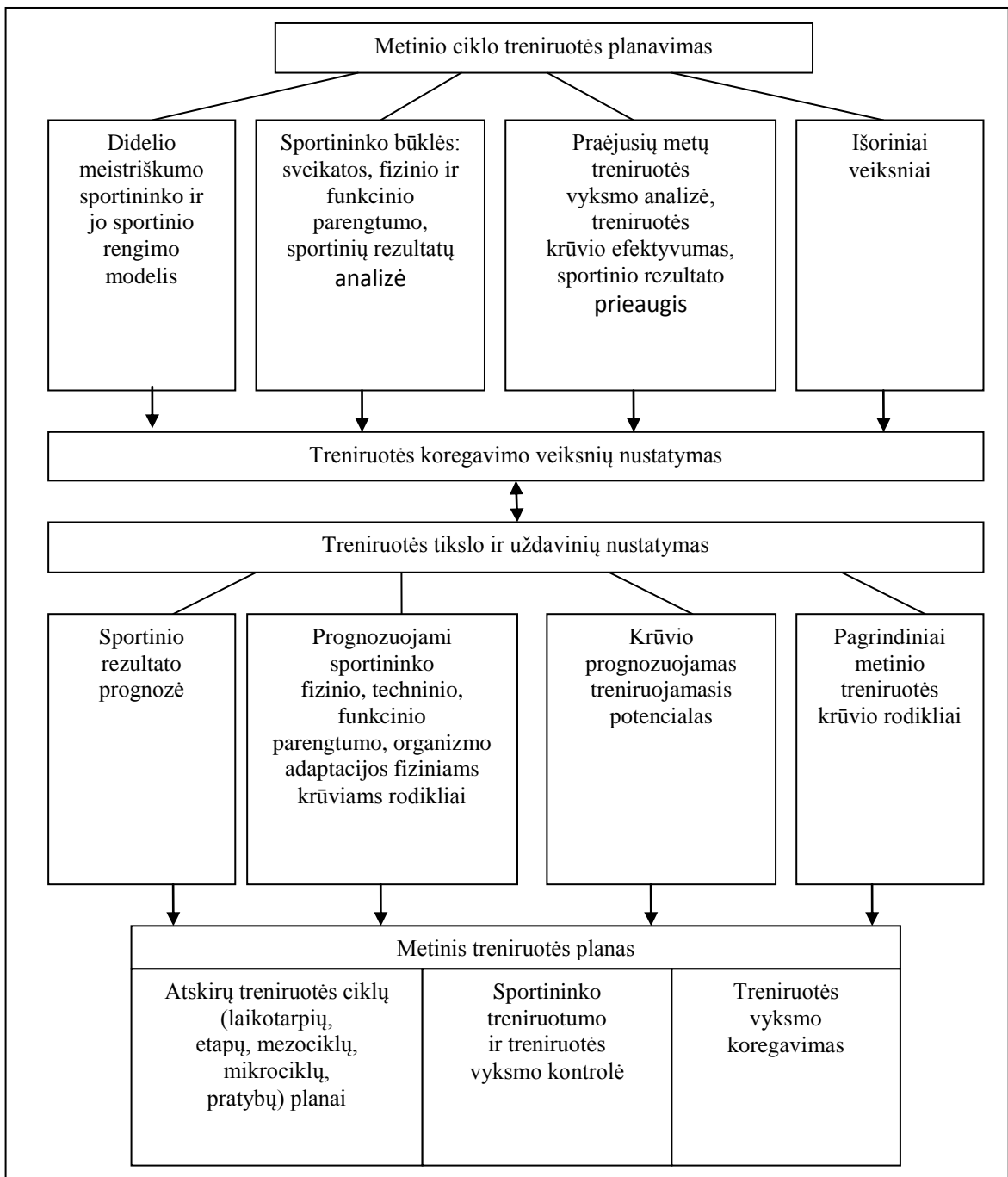

5 pav. Integralinio rengimo sąvoka (pagal S. Stonkų, 2003)

Tinkamas pratybų laikas, poilsio ir pratybų laiko derinimas, krūvio individualizavimas padeda išvengti persitempimų, sudaro sąlygas veiksmingesniam darbingumo regeneracijos priemonių panaudojimui. (Skirius, 2007).

Pratybų turinio skirstinys mikrocycle grindžiamas fizinio krūvio poveikiu sportininko organizmui ir organizmo atsigavimu po fizinio krūvio. Adaptaciniai organizmo reiškiniai yra efektyvūs, kai tinkamai kaitaliojami darbas ir poilsis. Poilsio metu ne tik atgaunama suvartota energija, bet ir padidėja organizmo funkcinės galios, fizinis darbingumas (Платонов, В. Н., 1986).

Racionalaus metinio treniruotės plano parengimas ir jo įgyvendinimas – svarbiausias kriterijus planuojamiems sportiniams rezultatams pasiekti. (A. Čepulėnas, 2001). Metinis sportininko rengimo planas gali būti rengiamas vadovaujantis A. Čepulėno pateiktu modeliu (6 pav.).

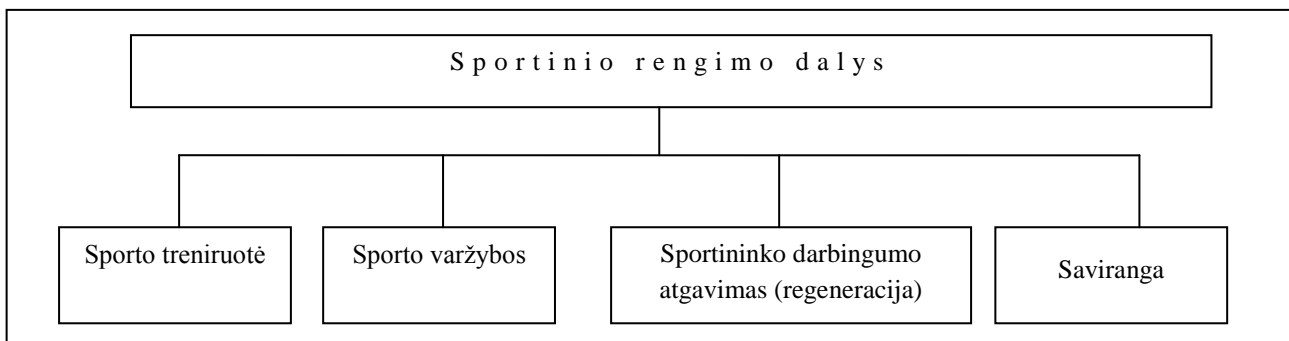
6 pav. Metinio ciklo treniruotės planavimas, pagal A. Čepulėną, 2001.

A. Čepulėnas (2004) išskiria esminius kriterijus, kuriais būtina vadovautis rengiant metinį sportininko rengimo planą:

1. praėjusių metų treniruotės krūvio analizė ir jo efektyvumo vertinimas, varžybinės veiklos ir sportinių rezultatų aptarimas ir sprendimas koreguoti kitų metų treniruotės vyksmą;
2. sportinio rengimo prognozė – prognozuojamas sportinis rezultatas, fizinio, funkcinio parengtumo, organizmo adaptacijos specifiniam fiziniam krūviui rodikliai;
3. didelio ir elitinio meistrškumo sportininkų sportinio parengtumo ir treniruotės modelių analizė;

4. kitų metų treniruotės planavimas.

Sportinis rengimas apima sistemą veiksnių, papildančių treniruotę ir didinančių jos efektyvumą. Sportinio rengimo vyksmą sudaro sporto treniruotė, sporto varžybos, sportininko darbingumo atgavimas (regeneracija), saviranga (7 pav.), pagal S. Stonkų (2002).

7 pav. Sportinio rengimo sandara, pagal S. Stonkų (2002)

2. TYRIMO METODOLOGIJA, TYRIMO METODAI IR ORGANIZAVIMAS

2.1. Tyrimo metodologija

Tyrimo idėja, rezultatų analizė, rezultatų pagrindimas rėmėsi metodologinėmis nuostatomis.

1. Humanistinės filosofijos ir psichologijos (Maslow, 1971, 1979; Rogers, 1965, 1969) nuostata, grindžiančia holistinį ugdymą, individo visybiškumą ir nedalomumą, jo laisvę ir nepriklausomybę, įgimtų gebėjimų ugdymą ir saviraišką.

2. Sporto teorija, apimančia sporto raidos koncepciją, sporto sąvokas, principus, dėsningumus ir funkcijas. Remiamasi sportinės veiklos pažinimo ir valdymo metodais, būtiniais praktinei sportininkų, trenerių, kitų sporto specialistų veiklai. Sporto teorijos objektas - sportas kaip socialinis reiškinys ir žmogaus veiklos sritis, apimanti sportinį rengimą, sporto varžybas, gerų sportinių rezultatų siekimą tausojant sveikatą ir ugdant harmoningą asmenybę. Sporto teorijos kaip mokslo tikslas - sportinės veiklos vyksmų ir reiškinių, apimančių socialinius, metodinius, pedagoginius, biologinius ir kitokius aspektus, pažinimas, aiškinimas ir numatymas, atsižvelgiant į glaudų sporto ryšį su informacijos ir gretimomis sritimis. Sporto teorija turi kelias pagrindines funkcijas: aprašomąją, aiškinamąją, sisteminamąją, numatomąją, sintezuojamąją (Sporto terminų žodynas 2002 m. 646 p.)

Žaidėjų organizmo adaptavimosi specifiniams fiziniams krūviams dėsningumais (Платонов, 1988, 1997, 2004). Sportininko adaptavimosi reakcijų raiška ypatingomis varžybinės veiklos sąlygomis – atskira sudėtinga problema (Платонов, 1997, 1998, 2004, Skurvydas, 1998, Меерсон, Пшеничникова 1988. Tik esant optimaliems, atitinkantiems organizmo prisitaikymo galimybes, dirgikliams - fiziniams krūviams, įvyksta energetinių organizmo rezervų mobilizacija ir persikirstymas, aktyvėja specifiniai adaptaciniai procesai (Платонов, 1997, 2004, Stonkus, 2003 ir kt.).

3. Sportinėje veikloje ugdymo objektas yra sportininko fizinės, psichinės ir funkcinės galios. Ugdomoji informacija yra tai, kas ugdo, skatina asmenybės tobulėjimą (Bitinas, 1996; 1997; 2000).

2.2. Tyrimo metodai

Darbe buvo taikyti šie tyrimo metodai:

Teorinės analizės ir apibendrinimo metodas. Suvokiant tai, kad teorija yra galutinis empirinio pažinimo rezultatas ir kartu tolimesnių tyrimų atramos taškas (Bitinas, 1998). Mokslinis tikrovės pažinimo būdas – teorinės analizės ir apibendrinimo metodas leido atsirinkti ir atskleisti vyraujančias didelio meistriško krepšinininkų rengimo varžybų laikotarpyje kryptis, probleminius klausimus, pagrįsti teorines, metodines pedagoginio eksperimento prielaidas, surasti ir pagrįsti nerealizuotas ugdymo galimybes, išanalizuoti, palyginti ir interpretuoti gautus tyrimo duomenis. Panaudoti 43 literatūros šaltinių – 12 užsienio ir 31 lietuvių autorių publikacijos.

Dokumentų analizė. Buvo analizuojami 2010–2014 m. su sportininkų rengimu ir planavimu susiję Teniso mokyklos dokumentai: mokomojo sportinio darbo planavimo ir apskaitos žurnalai, metiniai trenerių darbo krūvio grafikai, sportininkų pasiektų rezultatų protokolai. Buvo analizuojami ir lyginami esminiai sportininkų rengimą apibrėžiantys dokumentai: Sporto mokymo įstaigos nuostatai (2000), Neformaliojo švietimo koncepcija (2014). Pastarojo dokumento studijos leido ne tik suvokti sportinio ugdymo filosofijos kaitą, bet ir modeliuoti sportinio ugdymo pokyčius.

Iš teniso mokyklos dokumentų buvo registruojami šie rodikliai:

- .1. Mokinių skaičius.
- .2. Mokinių priklausomybė rengimo grupėms.
- .3. Mokinių priklausomybė rengimo etapams.
- .4. Grupių skaičius.
- .5. Trenerių kvalifikacinės kategorijos.
- .6. Meistriškumo pakopų (MP) rodikliai – MP1, MP2, MP3, MP4, MP5, MP6.

Siekdami palyginti sportinius rezultatus, pasiektus 2010–2014 m., analizavome ankstesnius sportininkų rezultatus ir vertinome pagal meistriškumo pakopas, teikiamas Sportinio ugdymo organizavimo rekomendacijose (2014).

Statistinė analizė. Buvo apskaičiuojami šie matematinės statistikos rodikliai: aritmetinis vidurkis ($M = \sum x/n$), vidutinis kvadratinis nuokrypis ($S = \sqrt{S^2}$, $S^2 = \sum (X-X)^2/n-1$), aritmetinio vidurkio reprezentacijos paklaida ($S_x = S/\sqrt{n}$). Lyginant tyrimo duomenų vidutinių reikšmių skirtumus buvo naudojamas Studento t kriterijus ($t = M_1 + M_2 / \sqrt{S_x^2 + S_x^2}$). Aritmetinių vidurkių skirtumo patikimumui nustatyti buvo naudojamas reikšmingumo lygmuo $p < 0.05$ ir $p < 0,001$. Skirtumas tarp tiriamų kintamų buvo laikomas patikimu 95 proc. ($p < 0,05$), kai apskaičiuotas t buvo didesnis už mokslinėje literatūroje (Skernevičius, Raslanas, Dadelienė, 2004; Gonestas, Strielčiūnas, 2006) reikšmes. Patikimas skirtumas išreikštas ženklu $p <$, o nepatikimas - $p >$. Statistinė duomenų analizė buvo atlikta naudojantis „Microsoft® Excel 2003 paketa“.

2.3. Tiriamieji

Analizuojant Teniso mokyklos dokumentus buvo susipažinta su 320 sportininkų realizuotais rengimosi modeliais (trenerių ataskaitos už sportinio rengimo etapus). Buvo išanalizuotos 10 trenerių realizuotos sportininkų rengimo sistemos (metiniai sportininkų rengimo planai).

2.4. Tyrimo organizavimas

Tyrimas buvo vykdomas 2013–2015 metais, keturiais etapais:

Pirmajame tyrimo etape (2013.09.01- 2014-01.01), siekiant išsiaiškinti jaunųjų tenisininkų realizuojamas rengimo sistemas buvo analizuojama pedagoginė, psichologinė, sporto ir teisinė literatūra.

Antrajame tyrimo etape (2014.05.01 – 2014.04.30) buvo suformuluota tyrimo hipotezė, apibrėžti tyrimo uždaviniai, sukurta tyrimo metodika.

Trečiame tyrimo etape (2014.05.01 -2014.10.31) buvo tiriami tenisininkų rengimo planai, pedagoginio krūvio planavimo principai, sportinių rezultatų vertinimo sistema, trenerių veiklos vertinimo sistema, jaunųjų tenisininkų varžybų sistema.

Ketvirtajame tyrimo etape (2014.11.01 – 2015.05.20) buvo analizuojami ir aptariami tyrimo rezultatai, rašomos išvados, rengiamos metodinės rekomendacijos. Darbas buvo pristatytas Kūno kultūros ir sporto edukologijos katedros patvirtintai darbų gynimo komisijai 2015 m. gegužės 4 d. Darbas buvo pripažintas tinkamu gynimui Šiaulių universiteto rektoriaus sudarytoje darbų gynimo komisijoje

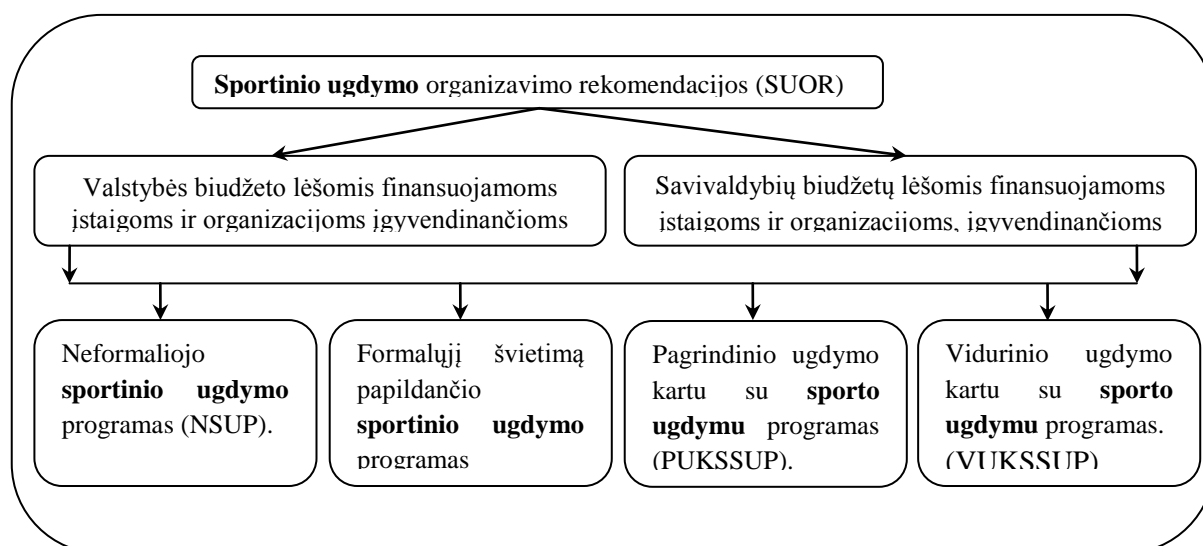
3. JAUNŪJŲ TENISININKŲ SPORTINIO UGDYMO SISTEMOS EFEKTYVUMĄ ATSPINDINČIŲ RODIKLIŲ ANALIZĖ

3.1. Sportinio ugdymo organizavimo rekomendacijų analizė

3.1.1. Bendrųjų nuostatų analizė

Sportinio ugdymo organizavimo rekomendacijas 2014 m. gegužės 23 d. įsakymu Nr. V–219 patvirtino kūno kultūros ir sporto departamento generalinis direktorius K. Rimšelis. Tai buvo beveik dviejų metų trukmės sporto vadovų, vadybininkų darbo rezultatas. Remiantis šiuo dokumentu nuo 2014 m buvo pradėtas organizuoti sportinio ugdymo įstaigų darbas. Vis tik reikia pripažinti, kad analizuojamame dokumente yra labai daug netikslumų.

Sportinio ugdymo organizavimo rekomendacijos (toliau – Rekomendacijos) skirtos valstybės ar savivaldybių biudžetų lėšomis finansuojamoms įstaigoms ir organizacijoms, įgyvendinančioms neformaliojo sportinio ugdymo, formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo, pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu ir vidurinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programas (8. pav.)

8 pav. Sportinio ugdymo organizavimo rekomendacijų, patvirtintų Kūno kultūros ir sporto departamento generalinio direktoriaus 2014 m. gegužės 23 d. įsakymu Nr. V-219. Paskirtis (1 straipsnis)

Rekomendacijose daug netikslumų. Pateikiame 1 straipsnyje pastebėtus netikslumus

Pirmasis. *Du tipai (rūšys) valstybės ar savivaldybių biudžetų lėšomis finansuojamų struktūrų; įstaigos ir organizacijos. Kuo skiriasi įstaiga ir organizacija? 2000 m. Nuostatuose naudojama viena sąvoka sporto mokymo įstaiga. Vis tik vardan tikslumo vartočiau sporto mokymo įstaiga.*

Antrasis. *Susidaro įspūdis, kad įstaigos finansuojamos tik valstybės arba savivaldybės biudžeto lėšomis. Bet juk sporto mokymo įstaiga gali būti finansuojama tiek savivaldybės tiek valstybės biudžeto lėšomis. Šiaulių sporto vidurinėje mokykloje valstybės biudžeto lėšos skiriamos vaikų ugdymui. Vieno vaiko ugdymas metams turėtų kainuoti 20 tūkst. litų. Šiaulių miesto*

savivaldybė skyrė pinigus 4 mėnesių ugdymo procesui, remontams finansuoti. Finansavimo galima ieškoti tarptautiniuose fonduose.

Trečiasis. Programų teikimo dokumente eiliškumo kriterijus. Abėcėlės, reikšmingumo ar dar koks nors kriterijus. Rekomendacijose teikiamų programų eiliškumas

1. neformaliojo sportinio ugdymo programa,
2. formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo programa,
3. pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programa
4. vidurinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programa

Gal reikėtų pagal abėcėlę ir toliau vardijant naudoti šitą variantą ir neklaidinti skaitytojų

1. formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo programa,
2. neformaliojo sportinio ugdymo programa,
3. pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programa,
4. vidurinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programa,

Ketvirtasis.

Bendras dokumento pavadinimas **Sportinio ugdymo organizavimo rekomendacijos**. Tai du programų pavadinimai yra tinkami, nes atitinka dokumento esmę (sportinio ugdymo organizavimą):

1. formalųjį švietimą papildanti **sportinio ugdymo** programa,
2. neformaliojo **sportinio ugdymo** programa,.

Šiuo atveju pabrėžiama kokio ugdymo (sportinio) programa,

Du programų pavadinimai yra netinkami, nes neatitinka dokumento esmės (sportinio ugdymo organizavimo):

1. pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programa,
2. vidurinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programa,

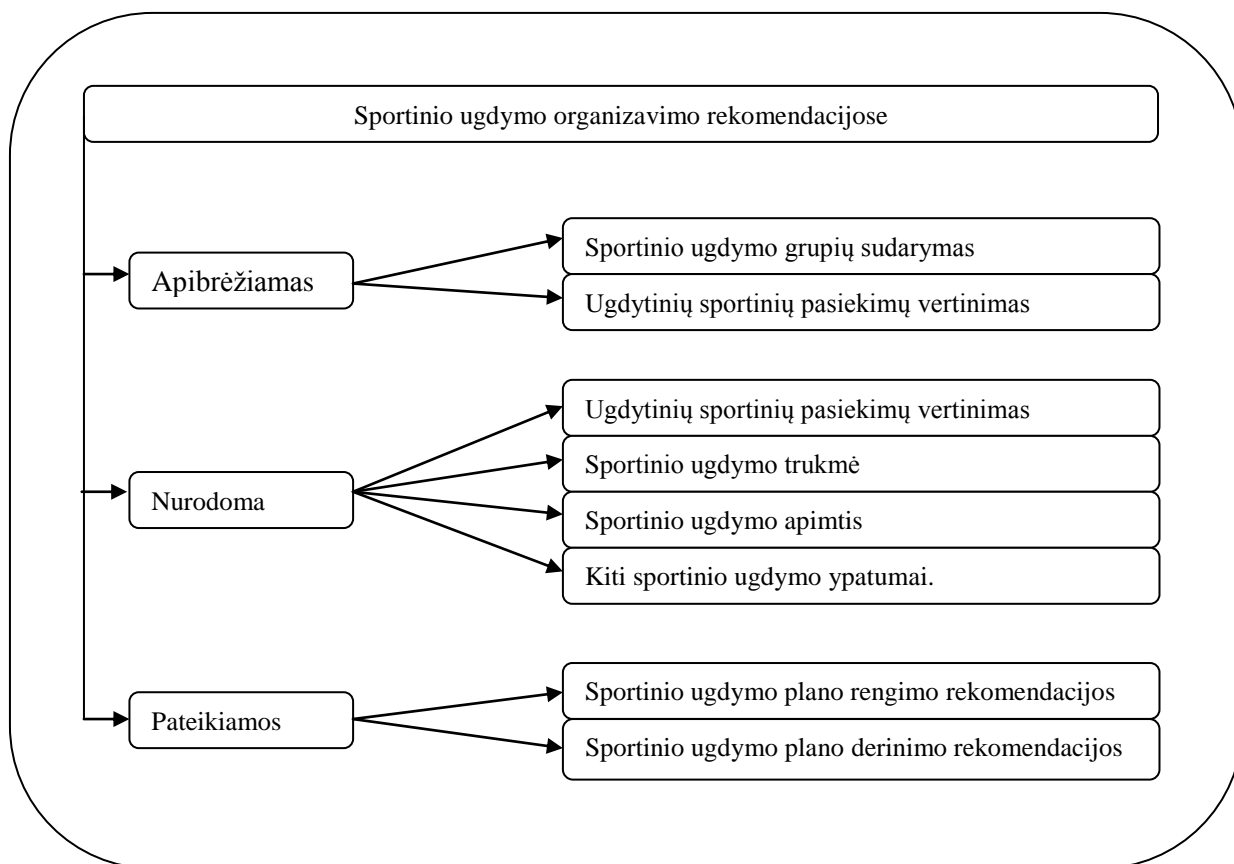
Dokumente turi būti rašoma apie sportinį ugdymą. Tuo tarpu iš programų pavadinimo galima spręsti, kad bus rašoma apie sporto ugdymą ir tai neatitinka dokumento idėjai (temai). Tokiu programų pavadinimu pabrėžiama, kad turi būti ugdomas sportas. Ar gali būti ugdomas sportas. Ugdomas gali būti sportininkas, žmogus, mergaitė, berniukas ir t.t.

Manychiau, kad šios programos galėjo būti pavadintos

1. pagrindinio ir sportinio ugdymo programa (integruota pagrindinio ir sportinio ugdymo programa).
2. vidurinio ir sportinio ugdymo programa (integruota vidurinio ir sportinio ugdymo programa).

Rekomendacijose apibrėžiamas sportinio ugdymo grupių sudarymas ir ugdytinių sportinių pasiekimų vertinimas, nurodoma sportinio ugdymo trukmė ir apimtis, pateikiamos sportinio

ugdymo plano rengimo ir derinimo rekomendacijos, nurodomi kiti sportinio ugdymo ypatumai (9 pav.).

9 pav. Sportinio ugdymo organizavimo rekomendacijų, patvirtintų Kūno kultūros ir sporto departamento generalinio direktoriaus 2014 m. gegužės 23 d. įsakymu Nr. V-219 komponentai (sudėtinės dalys, dalys) (2 straipsnis)

3.1.2. Rekomendacijose vartojamos sąvokų analizė:

Pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu, vidurinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programos – specializuoto sportinio ugdymo krypties programos, vykdomos vidurinėse sporto mokyklose ir sporto gimnazijose, skirtos vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių dėl išskirtinių gabumų sportui, kuriomis, vaikų bendrąjį ugdymą suderinus su sportiniu ugdymu, siekiama vaikus nuosekliai, sistemingai ir kryptingai ugdyti suteikiant jiems reikiamų bendrojo ugdymo žinių, gebėjimų, vertybinių nuostatų ir treniruoti siekiant aukščiausiųjų jų sportinių rezultatų (1 lentelė).

1 lentelė. **Sportinio ugdymo programų apibūdinimas** (I dalis, 3 str.)

Programos pavadinimas			
Pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programa	Vidurinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programa	Formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo programa	Neformaliojo sportinio ugdymo programa
Rekomendacijų straipsnis			
3.1.	3.2.	3.3.	3.4.
Santrumpa			
PUKSSUP	VUKSSUP	FŠPSUP	NSUP
Apibūdinimas			
Specializuoto sportinio ugdymo krypties programos	Specializuoto sportinio ugdymo krypties programos	Atskirų sporto šakų ir (arba) sporto šakų disciplinų programa	Programa
Vykdomos			
Vidurinėse sporto mokyklose	Sporto gimnazijose		
Paskirtis			
Vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių dėl išskirtinių gabumų sportui,			
Derinimas			
Bendrasis ugdymas derinamas su sportiniu ugdymu			
Siekinys (tikslas)			
Nuosekliai, sistemingai ir kryptingai ugdyti vaikus	1. Suteikti ir ir sistemingai gilinti ugdytinio pasirinktos sporto šakos žinias, 2. ugdyti gebėjimus, 3. formuoti įgūdžius, 4. plėtoti sporto ir bendrąsias kompetencijas, 5. siekti didelio sportinio meistriškumo pradinio rengimo, meistriškumo ugdymo, meistriškumo tobulinimo, didelio meistriškumo etapais.		1. Ugdyti vaiko 1.1. gyvenimo įgūdžius, 1.2. asmenines, 1.3. socialines, 1.4. kitas bendrąsias kompetencijas
Ugdymo būdas (siekinys)			
1. Suteikiant jiems reikiamą bendrojo ugdymo 1.1. žinių, 1.2. gebėjimų, 1.3. vertybinių nuostatų Siekiant aukščiausiųjų jų sportinių rezultatų			1. Panaudojant sportą kaip priemonę.

Šiuo dokumentu išgrynintas mokinių sportinis ugdymas. Realizuojamos trys kryptys:

Pirmoji. Integruotas pagrindinis ir vidurinis ugdymas su sportiniu ugdymu. Šią kryptį realizuoja Šiaulių ir Panevėžio vidurinės sporto mokyklos. Tikėtina, kad šiai kryptčiai bus skiriamas rimčiausias finansavimas – Šiaulių miesto Sporto mokyklos vienam mokiniui 20 000 lt per metus. Sportinio ugdymo efektyvumas matuojamas sportiniu rezultatu.

Antroji, formalųjį švietimą papildantis sportinis ugdymas. Šią kryptį realizuoja vidurinės mokyklos, gimnazijos. Ryškiais pavyzdžiais Kauno Gedimino sporto ir sveikatinimo vidurinė mokykla ir Vilniaus Ozo gimnazija. Ši kryptis, tai iš esmės buvusi ir laiko patikrinta kryptis. Sportinio ugdymo efektyvumas gali būti matuojamas pasiektu rezultatu.

Trečioji, vaikas, paauglys, jaunuolis mokosi mokykloje, gimnazijoje ir tenkina fizinio aktyvumo poreikį lankydamas sporto mokymo įstaigą. Ugdymo efektyvumas matuojamas sveikata, patirtomis geromis emocijomis.

Ar pagerės sportinio ugdymo kokybė? Laikas parodys kaip efektyviai veiks pirmoji vaikų sportinio ugdymo kryptis. Grižtama prie internatinio rengimo – vaikas gyvena, mokosi, sportuoja, regeneruojasi vienoje vietoje.

Formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo programa – atskirų sporto šakų ir (arba) sporto šakų disciplinų programa, kuria siekiama suteikti ir sistemingai gilinti ugdytinio pasirinktos sporto šakos žinias, ugdyti gebėjimus ir formuoti įgūdžius, plėtoti sporto ir bendrąsias kompetencijas, siekti didelio sportinio meistriškumo pradinio rengimo, meistriškumo ugdymo, meistriškumo tobulinimo, didelio meistriškumo etapais.

Neformaliojo sportinio ugdymo programa – programa, kuria siekiama ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius, asmenines, socialines ir kitas bendrąsias kompetencijas panaudojant sportą kaip priemonę.

Meistriškumo pakopa – ugdytinio sportinio meistriškumo lygį pagal sporto varžybose užimtą vietą arba pasiektą rezultatą apibrėžiančių rodiklių grupė.

Sportinio ugdymo planas – įstaigos ar organizacijos vykdomų sportinio ugdymo ar sporto ugdymo programų įgyvendinimo aprašas, parengtas vadovaujantis Rekomendacijomis ir kitais švietimą, kūno kultūrą ir sportą reglamentuojančiais teisės aktais.

Sporto šakos disciplina – atitinkamos tarptautinės sporto (šakos) federacijos išskirta sporto šakos dalis, kuri apima vieną arba keletą tos sporto šakos rungčių.

Kitos Rekomendacijose vartojamos sąvokos atitinka Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme, Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatyme ir kituose švietimą, kūno kultūrą ir sportą reglamentuojančiuose teisės aktuose vartojamas sąvokas.

3.1.3. Sportinio ugdymo grupių sudarymo principų analizė

Sportinio ugdymo grupės sudaromos pagal sportininko užimtą vietą arba pasiektą rezultatą varžybose vadovaujantis meistriškumo pakopų rodikliais, nurodytais Rekomendacijų priede

„Formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo grupių sudarymo rodikliai ir ugdymui skiriamų kontaktinių akademinų ugdymo valandų skaičius per savaitę pagal sporto šakas ir (arba) disciplinas“ pateikiami programos priede.

„Formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo grupių sudarymo rodikliai ir ugdymui skiriamų kontaktinių akademinų ugdymo valandų skaičius per savaitę pagal sporto šakas ir (arba) disciplinas“ pateikiami programos priede

Meistriškumo rodikliai vertinami vadovaujantis sporto (šakų) federacijų (asociacijų, sąjungų) ir kitų organizacijų vykdomų varžybų tinkamai patvirtintų protokolų duomenimis.

Įgyvendinant **pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu, vidurinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programas** (2 lentelė):

1. sudaromos tik į olimpinių žaidynių programą įtrauktų sporto šakų ir (arba) disciplinų sportinio ugdymo grupės;

2. pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programos I dalies (5–8 klasės) sportinio ugdymo grupę sudaro ne mažiau kaip 6 vaikai, pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programos II dalies (9–10 klasės) sportinio ugdymo grupę – ne mažiau kaip 4 vaikai, vidurinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programos (11–12 klasės) sportinio ugdymo grupę – ne mažiau kaip 2 vaikai. Maksimalus sportinio ugdymo grupės vaikų skaičius nurodytas Rekomendacijų 1 priede;

3. į sportinio ugdymo grupę įtraukiami aukštesnės meistriskumo pakopos rodiklius pasiekę vaikai, juos pradedant skaičiuoti nuo Rekomendacijų 1 priede nurodytų atitinkamos sporto šakos ir (arba) disciplinos aukščiausios meistriskumo pakopos rodiklius pasiekusių nurodyto amžiaus vaikų.

Sudarant **formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo atskirų sporto šakų ir (arba) sporto šakų disciplinų programų meistriskumo ugdymo arba meistriskumo tobulinimo etapo ugdymo grupę**, vietoje vieno Rekomendacijų 1 ir 2 prieduose nurodyto ugdytinio į grupę gali būti įtraukti 2 viena pakopa žemesnės meistriskumo pakopos rodiklius atitinkantys ugdytiniai.

Jeigu jaunesnio amžiaus ugdytinis atitinka Rekomendacijų 1 ir 2 prieduose nurodytos aukštesnės meistriskumo pakopos rodiklius, jis gali būti įtrauktas į vyresnio amžiaus sportinio ugdymo grupę.

Sportinio ugdymo grupė gali būti sudaryta iš vienos lyties mokinių arba būti mišri.

Neformaliojo vaikų sportinio ugdymo programos gali būti rengiamos pagal Rekomendacijų 1 ir 2 prieduose nurodytas sporto šakas ir (arba) sporto šakų disciplinas arba tai gali būti ir netradicinės sporto šakos, liaudies ir kiti žaidimai, šokiai, mankštos, kvėpavimo pratimai, turistiniai ar slidinėjimo žygiai ir pan. Įgyvendinant neformaliojo vaikų sportinio ugdymo programas rekomenduojamas vaikų skaičius grupėje yra 8–20 vaikų.

2 lentelė **Sportinio ugdymo grupių sudarymas** (II dalis, 4–11 str.)

Programų pavadinimai					
Pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu	Vidurinio ugdymo kartu su sporto ugdymu	Formalųjį papildančio ugdymo	švietimą sportinio	Neformaliojo ugdymo	sportinio

Santrumpa			
PUKSSUP	VUKSSUP	FŠPSUP	NSUP
Sportinio ugdymo grupių sudarymo prioritetai			
Pagal užimtą vietą arba pasiektą rezultatą varžybose vadovaujantis meistriško pakopų rodikliais, nurodytais Rekomendacijų priede (4 str.)			
Ugdymui skiriamų kontaktinių akademinų ugdymo valandų skaičius per savaitę			
Pagal užimtą vietą arba pasiektą rezultatą varžybose vadovaujantis meistriško pakopų rodikliais, nurodytais Rekomendacijų priede (4 str.)			
Meistriško rodiklių vertinimas			
Sporto (šakų) federacijų (asociacijų, sąjungų) ir kitų organizacijų vykdomų varžybų tinkamai patvirtintų protokolų duomenys (5 str.)			
Sudaromų rengimo grupių rūšys			
I olimpinę žaidynių programą įtrauktų sporto šakų ir (arba) disciplinų sportinio ugdymo grupės (6.1. str.).			Pagal Rekomendacijų 1 ir 2 prieduose nurodytas sporto šakas ir (arba) sporto šakų disciplinas arba tai gali būti ir netradicinės sporto šakos, liaudies ir kiti žaidimai, šokiai, mankštos, kvėpavimo pratimai, turistiniai ar slidinėjimo žygiai ir pan. (10 str.).
Sportininkų skaičius grupėse			
Programos I dalies (5–8 klasės) sportinio ugdymo grupę sudaro ne mažiau kaip 6 vaikai. Maksimalus sportinio ugdymo grupės vaikų skaičius nurodytas Rekomendacijų 1 priede (6.2. str.).	Programos (11–12 klasės) sportinio ugdymo grupę – ne mažiau kaip 2 vaikai. Maksimalus sportinio ugdymo grupės vaikų skaičius nurodytas Rekomendacijų 1 priede (6.2. str.).		8–20 vaikų (10 str.).
Programos II dalies (9–10 klasės) sportinio ugdymo grupę – ne mažiau kaip 4 vaikai. Maksimalus sportinio ugdymo grupės vaikų skaičius nurodytas Rekomendacijų 1 priede (6.2. str.).			
Aukštesnės pakopos sportinį rezultatą pasiekusio sportininko priskyrimas rengimo grupei			
Įtraukiami aukštesnės meistriško pakopos rodiklius pasiekę vaikai, juos pradedant skaičiuoti nuo Rekomendacijų 1 priede nurodytų atitinkamos sporto šakos ir (arba) disciplinos aukščiausios meistriško pakopos rodiklius pasiekusių nurodyto amžiaus vaikų. (6.3. str.).			
Žemesnės pakopos sportinį rezultatą pasiekusio sportininko priskyrimas			
		Sudarant meistriško ugdymo arba meistriško tobulinimo etapo ugdymo grupę, vietoje vieno Rekomendacijų 1 ir 2 prieduose nurodyto ugdytinio į grupę gali būti įtraukti 2 viena pakopa žemesnės meistriško pakopos rodiklius atitinkantys ugdytiniai.	
Jaunesnio amžiaus sportininko priskyrimas aukštesnės pakopos grupei			

Jei ugdytinis atitinka Rekomendacijų 1 ir 2 prieduose nurodytos aukštesnės meistriško pakopos rodiklius, jis gali būti įtrauktas į vyresnio amžiaus sportinio ugdymo grupę (8 str.).			
Lytiškumas			
Iš vienos lyties mokinių arba būti mišri (9 str.).			
Programos grupių sudarymo trukmė			
		Mokslo metams (11 str.).	
Naujos programos grupės sudarymo trukmė			
		Ne ilgiau kaip 2 mėnesius (11 str.).	Gali vykti nuolat (11 str.).

Formalųjį švietimą papildančio sportinio atskirų sporto šakų ir (arba) sporto šakų disciplinų programų ugdymo grupės sudaromos mokslo metams. Naujos formalųjį švietimą

papildančio sportinio atskirų sporto šakų ir (arba) sporto šakų disciplinų programų ugdymo grupės sudarymas gali trukti ne ilgiau kaip 2 mėnesius. Neformaliojo vaikų sportinio ugdymo grupės sudarymo procesas gali vykti nuolat.

3.1.4. Ugdytinių sportinių pasiekimų vertinimo sistemos analizė

Pagal sportinio ugdymo programas ugdomų ugdytinių sportiniai pasiekimai vertinami mokslo metų pradžioje, sudarant sportinio ugdymo grupes, mokslo metų pabaigoje ir, esant poreikiui, bet kuriuo metu mokslo metais.

Pagal pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu, vidurinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programas ugdomų ugdytinių sportinių pasiekimų vertinimas atliekamas vadovaujantis Rekomendacijų 1 priede nustatytais meistriško rodikliais.

Pagal formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo programas ugdomų ugdytinių sportinių pasiekimų vertinimas atliekamas vadovaujantis Rekomendacijų 1 ir 2 prieduose nustatytais meistriško rodikliais.

Rekomendacijų 1 ir 2 prieduose nurodyti meistriško rodikliai, pasiekti olimpinėse žaidynėse, pasaulio ir Europos čempionatuose, galioja 5 metus nuo pasiekimo dienos; tarptautinėse suaugusiųjų, jaunimo ir jaunių amžiaus grupių varžybose, Lietuvos Respublikos suaugusiųjų, jaunimo ir jaunių amžiaus grupių čempionatų varžybose – 3 metus nuo pasiekimo dienos, kitose varžybose – 2 metus nuo pasiekimo dienos.

Pagal neformaliojo vaikų sportinio ugdymo programas ugdomų ugdytinių pažangos ir pasiekimų pažangos vertinimui gali būti naudojama Eurofito testavimo metodika.

3.1.5. Sportinio ugdymo trukmės ir apimties analizė

Įgyvendinant pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu, vidurinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programas sportinių ugdymo grupių ugdytinių treniruotėms skiriamų kontaktinių akademinų ugdymo valandų skaičius per savaitę nurodytas 3 lentelėje.

Formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo grupėms ugdymui skiriamų kontaktinių akademinų ugdymo valandų skaičius per savaitę pagal sporto šakas ir (arba) disciplinas nurodytas 3 lentelėje.

Formalųjį švietimą papildančio neįgaliųjų sportinio ugdymo grupių ugdymui skiriamų kontaktinių akademinų ugdymo valandų skaičius per savaitę pagal sporto šakas nurodytas 3 lentelėje.

Pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programos sporto ugdymas per metus trunka 46 savaites, vidurinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programos sporto ugdymas – 48 savaites.

Formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo programų pradinio rengimo etapas per metus trunka 44 savaites, meistriškumo ugdymo etapas – 46 savaites, meistriškumo tobulinimo ir didelio meistriškumo ugdymo etapai – po 48 savaites.

Pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programos sporto ugdymui įgyvendinti treneriams skiriamų papildomų akademinų valandų pasirengimui pratyboms skaičius konkrečioje ugdymo grupėje ar vaikus ugdyti individualiai turėtų būti ne mažesnis kaip 3 akademinės ugdymo valandos, tačiau ne didesnis kaip 4 akademinės ugdymo valandos per savaitę; vidurinio ugdymo kartu su sporto ugdymu – ne mažesnis kaip 4 akademinės ugdymo valandos, tačiau ne didesnis kaip 6 akademinės ugdymo valandos per savaitę.

Formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo programoms įgyvendinti treneriams skiriamų papildomų akademinų valandų pasirengimui pratyboms skaičius konkrečioje ugdymo grupėje ar ugdytiniams ugdyti individualiai turėtų būti ne mažesnis kaip 1 akademinė ugdymo valanda, tačiau ne didesnis kaip 2 akademinės ugdymo valandos per savaitę pradinio rengimo etape; ne mažesnis kaip 2 akademinės ugdymo valandos, tačiau ne didesnis kaip 3 akademinės ugdymo valandos per savaitę meistriškumo ugdymo ir meistriškumo tobulinimo etapuose; ne mažesnis kaip 3 akademinės ugdymo valandos, tačiau ne didesnis kaip 4 akademinės ugdymo valandos per savaitę didelio meistriškumo ugdymo etape.

Pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programos I dalies individualiųjų sporto šakų ir (arba) disciplinų ugdytiniams varžybų dienų skaičius per metus turėtų būti ne mažesnis kaip 15 dienų, sportinių žaidimų šakų – ne mažesnis kaip 25 dienos.

Pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programos II dalies individualiųjų sporto šakų ir (arba) disciplinų ugdytiniams varžybų dienų skaičius per metus turėtų būti ne mažesnis kaip 20 dienų, sportinių žaidimų šakų – ne mažesnis kaip 40 dienų.

Vidurinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programos individualiųjų sporto šakų ir (arba) disciplinų (11–12 klasės) ugdytiniams varžybų dienų skaičius per metus turėtų būti ne mažesnis kaip 25 dienos, sportinių žaidimų šakų – ne mažesnis kaip 60 dienų.

Formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo grupių individualiųjū sporto šakų ir (arba) disciplinų ugdytiniams varžybų dienų skaičius per metus pradinio rengimo etape turėtų būti ne mažesnis kaip 4 varžybų dienos, sportinių žaidimų šakų ugdytiniams – ne mažesnis kaip 10 varžybų dienų; meistriškumo ugdymo etape – individualiųjū sporto šakų ir (arba) disciplinų ugdytiniams varžybų dienų skaičius per metus turėtų būti ne mažesnis kaip 10 varžybų dienų, sportinių žaidimų šakų ugdytiniams – ne mažesnis kaip 20 varžybų dienų; meistriškumo tobulinimo etape – individualiųjū sporto šakų ir (arba) disciplinų ugdytiniams varžybų dienų skaičius per metus turėtų būti ne mažesnis kaip 15 varžybų dienų, sportinių žaidimų šakų ugdytiniams – ne mažesnis kaip 30 varžybų dienų; didelio meistriškumo etape – individualiųjū sporto šakų ir (arba) disciplinų ugdytiniams varžybų dienų skaičius per metus turėtų būti ne mažesnis kaip 20 varžybų dienų, sportinių žaidimų šakų ugdytiniams – ne mažesnis kaip 40 varžybų dienų.

3 lentelė. **Sportinio ugdymo trukmė ir apimtis** (IV dalis, 17–33 str.)

Programų pavadinimai			
Pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu	Vidurinio ugdymo kartu su sporto ugdymu	Formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo	Neformaliojo sportinio ugdymo
Santrumpa			
PUKSSUP	VUKSSUP	FŠPSUP	NSUP
Akademinių ugdymo valandų skaičius per savaitę			Sportinis ugdymo apimtis
Nurodytas Rekomendacijų 1 priede (17–19 str.)			
Sportinio ugdymo trukmė (savaitėmis) per metus			Ne rečiau kaip 2 kartus per savaitę (ne mažiau kaip 4 akademines ugdymo valandas per savaitę) (33 str.).
46 (20 str.)	48 (20str.)	Pradinio rengimo etapas – 44 (21 str.)	
		Meistriškumo ugdymo etapas – 46 (21 str.)	
		Meistriškumo tobulinimo – 44 (21 str.)	
		Didelio meistriškumo ugdymo etapas – 44 (21 str.)	
Sporto ugdymui įgyvendinti treneriams skiriamų papildomų akademinių valandų pasirengimui pratyboms skaičius per savaitę konkrečioje ugdymo grupėje ar vaikus ugdyti individualiai			
Ne mažesnis kaip 3, tačiau ne didesnis kaip 4 (22 str.)	Ne mažesnis kaip 4, tačiau ne didesnis kaip 6 (22 str.)	Pradinio rengimo etapas – ne mažesnis kaip 1, tačiau ne didesnis kaip 2 (23 str.)	
		Meistriškumo ugdymo ir meistriškumo tobulinimo etapai – ne mažesnis kaip 2, tačiau ne didesnis kaip 3 (23 str.)	
		Didelio meistriškumo ugdymo etapas – ne mažesnis kaip 3, tačiau ne didesnis kaip 4 (23 str.)	
Individualiųjū sporto šakų ir (arba) disciplinų ugdytiniams varžybų dienų skaičius per metus			
I dalies ugdytiniams – ne mažesnis kaip 15 (24 str.)	Ne mažesnis kaip 25 (26 str.)	Pradinio rengimo etapas – ne mažesnis kaip 4 (27 str.)	
		Meistriškumo ugdymo etapas – ne mažesnis kaip 10 (27 str.)	
Meistriškumo tobulinimo etapas – ne mažesnis kaip 15 (27 str.)			
Didelio meistriškumo ugdymo etapas – ne mažesnis kaip 20 (27 str.)			
II dalies ugdytiniams – ne mažesnis kaip 20 (25 str.)			
Sportinių žaidimų šakų ugdytiniams varžybų dienų skaičius per metus			

I dalies ugdytiniam – ne mažesnis kaip 25 (24 str.)	Ne mažesnis kaip 60 dienų (26 str.)	Pradinio rengimo etapas – ne mažesnis kaip 10 (27 str.)	
		Meistriškumo ugdymo etapas – ne mažesnis kaip 20 (27 str.)	
II dalies ugdytiniam – ne mažesnis kaip 40 (25 str.)		Meistriškumo tobulinimo – ne mažesnis kaip 30 (27 str.)	
Didelio meistriškumo ugdymo etapas – ne mažesnis kaip 40 (27 str.)			
Mokomųjų sporto stovyklų skaičius per metus ir vidutinė jų trukmė (dienos)			
I dalies ugdytiniam – ne mažiau kaip keturios 10–12 dienų (28 str.)	Ne mažiau penkios 14–18 dienų (30 str.)	Pradinio rengimo etapas – ne mažiau kaip trys 8–10 dienų (31 str.)	
		Meistriškumo ugdymo etapas – ne mažiau kaip keturios 10–12 dienų (31 str.)	
II dalies ugdytiniam – ne mažiau kaip keturios 10–14 dienų (29 str.)		Meistriškumo tobulinimo etapas – ne mažiau kaip keturios 10–14 dienų (31 str.)	
Didelio meistriškumo ugdymo etapas – ne mažiau kaip penkios 14–18 dienų (31 str.)			

Pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programos I dalies ugdytiniam rekomenduojama vykdyti ne mažiau kaip keturias 10–12 dienų mokomasias sporto stovyklas per metus.

Pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programos II dalies ugdytiniam rekomenduojama vykdyti ne mažiau kaip keturias 10–14 dienų mokomasias sporto stovyklas per metus.

Vidurinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programos ugdytiniam rekomenduojama vykdyti ne mažiau penkias 14–18 dienų mokomasias sporto stovyklas per metus.

Formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo programų grupių ugdytiniam rekomenduojamas mokomųjų sporto stovyklų skaičius pradinio rengimo etape yra ne mažiau kaip trys 8–10 dienų stovyklos per metus, meistriškumo ugdymo etape – ne mažiau kaip keturios 10–12 dienų stovyklos per metus, meistriškumo tobulinimo etape – ne mažiau kaip keturios 10–14 dienų stovyklos per metus, didelio meistriškumo ugdymo etape – ne mažiau kaip penkios 14–18 dienų stovyklos per metus.

Šiuolaikinės penkiakovės sporto šakos ugdymo grupių pratyboms skiriama 50 proc. daugiau akademinį ugdymo valandų per savaitę; biatlono, dailiojo čiuožimo, gimnastikos, meninės gimnastikos, žirgų sporto, vandensvydžio, triatlono sporto šakų, lengvosios atletikos daugiakovės disciplinos – 30 proc. daugiau akademinį ugdymo valandų per savaitę.

Neformalusis vaikų sportinis ugdymas vykdomas ne rečiau kaip 2 kartus per savaitę (ne mažiau kaip 4 akademinės ugdymo valandas per savaitę).

3.1.6. Sportinio ugdymo planų rengimo ir derinimo nuostatų analizė

Sportinio ugdymo arba sporto ugdymo planas rengiamas vieniems mokslo metams nurodant ugdymo pradžią ir pabaigą ir turi apimti visas įgyvendinamas valstybės ar savivaldybių biudžetų lėšomis finansuojamos įstaigos ar organizacijos sportinio ugdymo ar sporto ugdymo programos.

Sportinio ugdymo arba sporto ugdymo planas yra mokyklos ugdymo plano dalis.

Sportinio ugdymo arba sporto ugdymo planas rengiamas vadovaujantis Rekomendacijomis ir atsižvelgiant į kūno kultūros ir sporto mokslininkų, trenerių, sporto mokytojų, neformaliojo ugdymo specialistų sportininkų ir sportuotojų ugdymui skirtus metodinius ir mokslinius darbus.

Sportinio ugdymo arba sporto ugdymo plane turi būti nurodyta:

1. valstybės ar savivaldybių biudžeto lėšomis finansuojamos įstaigos ar organizacijos tikslai ir uždaviniai, tikslų ir uždavinių įgyvendinimo vertinimo kriterijai;

2. valstybės ar savivaldybių biudžeto lėšomis finansuojamos įstaigos ar organizacijos sportinio ugdymo ar sporto ugdymo programų tikslai ir uždaviniai, tikslų ir uždavinių įgyvendinimo vertinimo kriterijai;

3. sportinio ugdymo (grupinio ir / arba pavienio) organizavimo formos, veiklos (treniruotės, pratybos, užsiėmimai, stovyklos, varžybos, projektai ir kt.) ir veiklų trukmė, fizinė aplinka (pastatai, patalpos, teritorija, sporto salės, maniežai, aikštynai ir kt.) ugdymo ir ugdymosi priemonės (įranga, inventorius ir kt.);

4. sportinio ugdymo ar sporto ugdymo atskirų sporto šakų ir (arba) sporto šakų disciplinų programoms įgyvendinti ugdytojams skiriamų papildomų akademinių valandų pasirengimui pratyboms skaičius konkrečioje ugdymo grupėje ar ugdant individualiai;

5. sportinio ugdymo ar sporto ugdymo programoms įgyvendinti varžyboms, stovykloms ir kitoms ugdymo veikloms skiriamų akademinių ugdymo valandų skaičius;

6. ugdytinių sportinių pasiekimų vertinimo būdai, laikotarpiai ir kriterijai;

7. ugdytinių sportinio ugdymo sąlygos jų treneriui, sporto mokytojui išvykus į stovyklą ar varžybas su vienu ar keliais ugdymo grupės ugdytiniais.

Rengiant sportinio ugdymo planą turi būti atsižvelgiama į:

1. ugdytojų kvalifikaciją;

2. ugdytinių specialiuosius poreikius;

3. ugdymo grupių specifinius poreikius;

4. sportinio ugdymo ar sporto ugdymo programų įgyvendinimo laiką ir trukmę ir į tai, kad sportinio ugdymo procesas gali vykti darbo dienomis po pamokų, poilsio ir švenčių dienomis ir per moksleivių atostogas;

5. sporto šakos ir (arba) disciplinos, kurią kultivuojant vykdomas sportinis ugdymas, sporto varžybų kalendorių;

6. daugiamečių konkrečios sporto šakos ir (arba) disciplinos sportininko ugdymo struktūrą, kurią sudaro ilgalaikė (8 ir daugiau metų) sportinio ugdymo grandžių tvarka, nuoseklumas ir tarpusavio ryšys. Daugiamečių formalųjų švietimą papildančio sportinio ugdymo procesą sudaro keturmečiai, dvimečiai ir metiniai ciklai (parengiamasis, varžybų, pereinamasis ir kt.), etapai (pradinio rengimo, meistriškumo ugdymo ir kt.), mezociklai, mikrociklai, varžybos, darbingumo atgavimo dienos, pratybos, pratybų dalys, pratimai.

Valstybės ar savivaldybių biudžeto lėšomis finansuojamos įstaigos ar organizacijos vadovas arba jo įgaliotas asmuo organizuoja sportinio ugdymo plano rengimą. Sportinio ugdymo plano projektas derinamas su įstaigos savininko teises ir pareigas įgyvendinančia institucija. Sportinio ugdymo planas įstaigos vadovo turi būti patvirtintas iki sportinio ugdymo proceso pradžios. Valstybės ar savivaldybių biudžeto lėšomis finansuojama įstaiga ar organizacija neprivalo kasmet atnaujinti sprendimo dėl sportinio ugdymo organizavimo, jeigu jis atitinka Rekomendacijas ir įstaigos ar organizacijos iškeltus tikslus ir uždavinius.

3.1.7. Sportinio ugdymo ypatumų analizė

Sportininkų ugdymo centrai arba kitos neformaliojo švietimo įstaigos gali įgyvendinti formalųjų švietimą papildančio sportinio ugdymo ir neformaliojo sportinio ugdymo programas (4 lentelė). Laisvieji mokytojai ir kiti švietimo teikėjai gali įgyvendinti tik neformaliojo sportinio ugdymo programas.

Pagal pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu, vidurinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programas ir formalųjų švietimą papildančio sportinio ugdymo programas ugdyti priimami sportininkai turi būti gavę sporto medicinos centro pažymą, kad yra sveiki ir gali treniruotis.

Pagal pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu, vidurinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programas ir formalųjų švietimą papildančio sportinio ugdymo programas ugdomų sportininkų sveikatos būklė turi būti periodiškai tikrinama sporto medicinos centre.

Pagal neformaliojo sportinio ugdymo programą ugdomi asmenys turi būti pasitikrinę sveikatą asmens sveikatos priežiūros įstaigoje.

Sportinio ugdymo metu dėl traumos ar ligos (esant sveikatos priežiūros įstaigos pažymai) formalųjų švietimą papildančio sportinio ugdymo atskirų sporto šakų ir (arba) sporto šakų disciplinų programų pradinio rengimo etapo ugdymo grupėje ugdytinių skaičius gali sumažėti 3 ugdytiniais, meistriškumo ugdymo etapo ugdymo grupėje – 2 ugdytiniais, o meistriškumo tobulinimo etapo ugdymo grupėje – 1 ugdytiniu.

Vietoje į sporto mokyklą, sporto gimnaziją mokyti pagal specializuoto sportinio ugdymo krypties programą išvykusių ugdytinių į formalųjų švietimą papildančio sportinio ugdymo grupę gali

būti įtraukti Rekomendacijų prieduose nurodyti žemesnės meistriško pakopos rodiklius atitinkantys ugdytiniai, tačiau ne ilgiau kaip iki kitų mokslo metų pradžios.

4 lentelė **Sportinio ugdymo planų rengimas ir derinimas** (V dalis, 34–40 straipsniai)

Programos pavadinimas			
Pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu	Vidurinio ugdymo kartu su sporto ugdymu	Formalųjį papildančio ugdymo švietimą sportinio	Neformaliojo sportinio ugdymo
1. Sportinio ugdymo arba sporto ugdymo planas rengiamas vieniems mokslo metams nurodant ugdymo pradžią ir pabaigą (34 str.)			
2. Sportinio ugdymo arba sporto ugdymo planas yra mokyklos ugdymo plano dalis (35 str.)			
3. Sportinio ugdymo arba sporto ugdymo planas rengiamas vadovaujantis Rekomendacijomis ir atsižvelgiant į kūno kultūros ir sporto mokslininkų, trenerių, sporto mokytojų, neformaliojo ugdymo specialistų, sportininkų ir sportuotojų ugdymui skirtus metodinius ir mokslinius darbus (36 str.).			
4. Sportinio ugdymo arba sporto ugdymo plane turi būti nurodyta (37 str.):			
4.1. valstybės ar savivaldybių biudžeto lėšomis finansuojamos įstaigos ar organizacijos			
4.1.1. tikslai			
4.1.2. uždaviniai,			
4.1.3. tikslų įgyvendinimo vertinimo kriterijai;			
4.1.4. uždavinių įgyvendinimo vertinimo kriterijai;			
4.2. valstybės ar savivaldybių biudžeto lėšomis finansuojamos įstaigos ar organizacijos sportinio ugdymo ar sporto ugdymo programų			
4.2.1. tikslai,			
4.2.2. uždaviniai,			
4.2.3. tikslų ir uždavinių įgyvendinimo vertinimo kriterijai,			
4.2.4. tikslų ir uždavinių įgyvendinimo vertinimo kriterijai;			
4.3. sportinio ugdymo (grupinio ir / arba pavienio)			
4.3.1. organizavimo formos,			
4.3.2. veiklos (treniruotės, pratybos, užsiėmimai, stovyklos, varžybos, projektai ir kt.)			
4.3.3. veiklų trukmė,			
4.3.4. fizinė aplinka (pastatai, patalpos, teritorija, sporto salės, maniežai, aikštynai ir kt.),			
4.3.5. ugdymo ir ugdymosi priemonės (įranga, inventoriūs ir kt.);			
4.4. sportinio ugdymo ar sporto ugdymo atskirų sporto šakų ir (arba) sporto šakų disciplinų programoms įgyvendinti ugdytojams skiriamų papildomų akademinį valandų pasirengimui pratyboms skaičius			
4.4.1. konkrečioje ugdymo grupėje			
4.4.2. ar ugdant individualiai;			
4.5. sportinio ugdymo ar sporto ugdymo programoms įgyvendinti varžyboms, stovykloms ir kitoms ugdymo veikloms skiriamų akademinį ugdymo valandų skaičius;			
4.6. ugdytinių sportinių pasiekimų vertinimo būdai, laikotarpiai ir kriterijai;			
4.7. ugdytinių sportinio ugdymo sąlygos jų treneriui, sporto mokytojui išvykus į stovyklą ar varžybas su vienu ar keliais ugdymo grupės ugdytiniais.			
5. Rengiant sportinio ugdymo planą turi būti atsižvelgiama į (37 str.):			
5.1. ugdytojų kvalifikaciją;			
5.2. ugdytinių specialiuosius poreikius;			
5.3. ugdymo grupių specifinius poreikius;			
5.4. sportinio ugdymo ar sporto ugdymo programų įgyvendinimo laiką ir trukmę ir į tai, kad sportinio ugdymo procesas gali vykti darbo dienomis po pamokų, poilsio ir švenčių dienomis ir per moksleivių atostogas;			
5.5. sporto šakos ir (arba) disciplinos, kurią kultivuojant vykdomas sportinis ugdymas, sporto varžybų kalendorių;			
5.6. daugiamečių konkrečios sporto šakos ir (arba) disciplinos sportininko ugdymo struktūrą, kurią sudaro ilgalaikė (8 ir daugiau metų) sportinio ugdymo grandžių tvarka, nuoseklumas ir tarpusavio ryšys. Daugiamečių formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo procesą sudaro keturmečiai, dvimečiai ir metiniai ciklai (parengiamasis, varžybų, pereinamasis ir kt.), etapai (pradinio rengimo, meistriško ugdymo ir kt.), mezociklai, mikrociklai, varžybos, darbingumo atgavimo dienos, pratybos, pratybų dalys, pratimai.			
<i>Absolūtus nusišnekėjimas norint apibrėžti daugiamečių sportininko rengimą. Kokių principu autoriai vadovaujasi nuo smulkesnės struktūros dalies lik stambesnių ar nuo stambiausios lik mažesnių</i>			
6. Valstybės ar savivaldybių biudžeto lėšomis finansuojamos įstaigos ar organizacijos vadovas arba jo įgaliotas asmuo organizuoja (<i>oho koks reikšmingas tas vadovas ar jo įgaliotas asmuo</i>) sportinio ugdymo plano rengimą. Sportinio ugdymo plano projektas derinamas su įstaigos savininko teises ir pareigas įgyvendinančia institucija			

(*žiauriai ilgas kelias*). Sportinio ugdymo planas įstaigos vadovo turi būti patvirtintas iki sportinio ugdymo proceso pradžios.

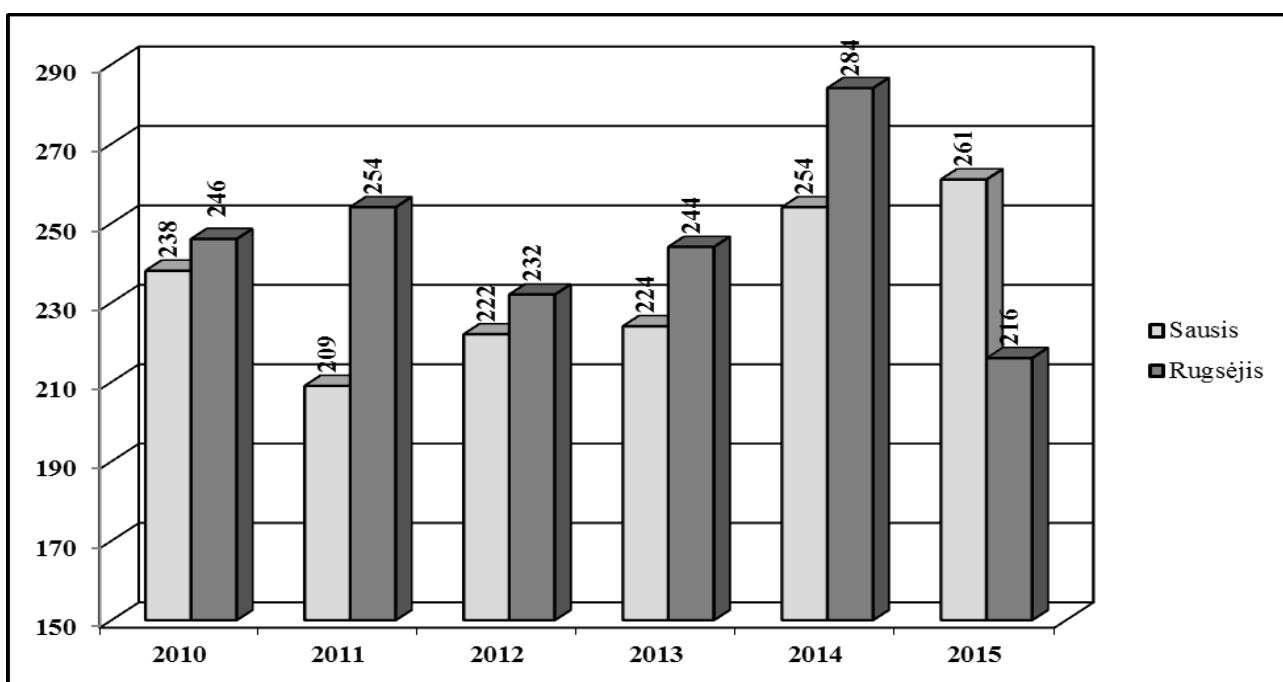
7. Valstybės ar savivaldybių biudžeto lėšomis finansuojama įstaiga ar organizacija neprivalo kasmet atnaujinti sprendimo dėl sportinio ugdymo organizavimo, jeigu jis atitinka Rekomendacijas ir įstaigos ar organizacijos iškeltus tikslus ir uždavinius.

Buriavimo, irklavimo, baidarių ir kanojų irklavimo, šuolių į vandenį, šiuolaikinės penkiakovės, trikovės ir vandensvydžio sportinio ugdymo grupių ugdytiniai pirmiausia turi būti išmokyti plaukti.

Dviračių sporto šakos ir (arba) disciplinos sportinių grupių ugdytiniai turi būti supažindinti su kelių eismo taisyklėmis.

3.2. Tenisininkų skaičiaus kaita

Šiaulių teniso mokykla skatina vaikų, paauglių ir jaunimo saviraišką per sportą, ieško talentingų sportininkų, rengia sportininkus, galinčius deramai atstovauti Sporto mokyklai, miestui šalies pirmenybėse, čempionatuose, žaidynėse, Lietuvos Respublikai – pasaulio, Europos čempionatuose ir Olimpinėse žaidynėse. Svarbiausia sportinio ugdymo grandimi, be jokios abejonės yra sportininkai. Sportininkų skaičiaus kaita iš dalies parodo rengimo sistemos efektyvumą.

10 pav. Neformaliojo sportinio ugdymo programą lankančių mokinių skaičiaus kaita Šiaulių teniso mokykloje 2010-2015 m.m.

Per analizuojamą penkerių metų laikotarpį (2010–2015) didžiausias sporto mokyklą lankančiųjų skaičius buvo užregistruotas 2014 metų rugsėjo mėnesį (10 pav.). Sporto mokyklą lankė 269 vaikai. Vaikų skaičiaus prieaugiui įtakos galėjo turėti didėjantis teniso populiarumas, mokyklos auklėtinių respublikos ir tarptautinio lygmens rezultatai, mokyklos veikos viešinimas. Būtent 2014 metais nustojo galioti Sporto mokymo įstaigų nuostatai, sėkmingai veikę nuo 200 iki 2014 metų. Teniso

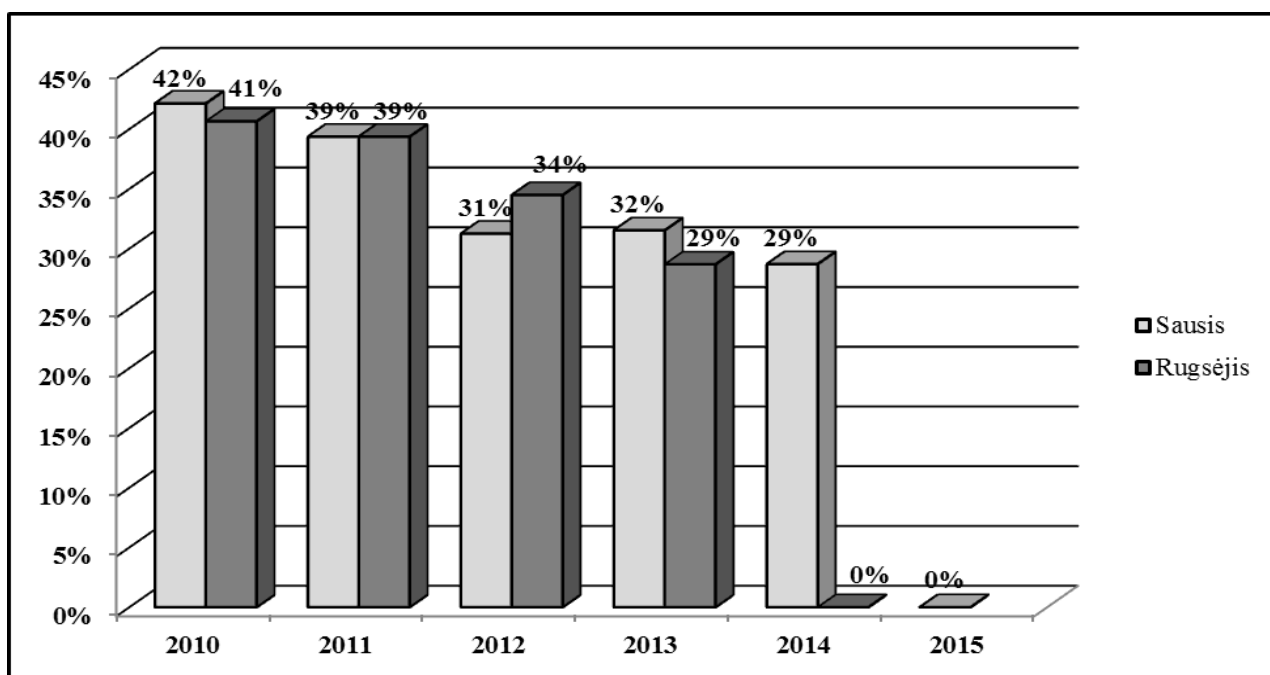
mokyklos sportininkų skaičius patvirtina, kad juridine prasmes dokumentas buvo tinkamas realizuoti sportininkų rengimą.

Per vienerius metus sportininkų skaičius sumažėjo 12,7 proc., abejotina at toks sportininkų skaičiaus sumažėjimas gali būti siejamas su naujai išgalėjusiu dokumentu (Sportinio ugdymo organizavimo rekomendacijos, 2014). Tikėtina, kad tokį sportininkų sumažėjimą galėjo lemti šalies demografinės tendencijos. Kita priežastis – palyginus brangus tenisininkų sportinis ugdymas. Būtina ieškoti būdų pasikviesti didesnę skaičių vaikų sumažinant mokestį už sportinį ugdymą. Miesto savivaldybė galėtų didesne dalimi prisidėti prie sportinio rengimo, nors pagal pradėtas realizuoti Sportinio ugdymo organizavimo rekomendacijas ji dalinai finansuoja vaiko neformalią sportinę veiklą.

Ženkliusias sportininkų sumažėjimas per vienerius netus buvo užregistruotas 2011 metais. Rugsėjo mėnesį sporto mokykloje mokėsi 45 vaikais mažiau palyginus su sausio mėnesiu.

Mokinių skaičius rugsėjo ir spalio mėnesį labai skiriasi. Dalis vaikų nebelanko teniso pratybų. Tikėtina, kad šios tendencijos svarbiausia priežastis prasta trenerių darbo kokybė.

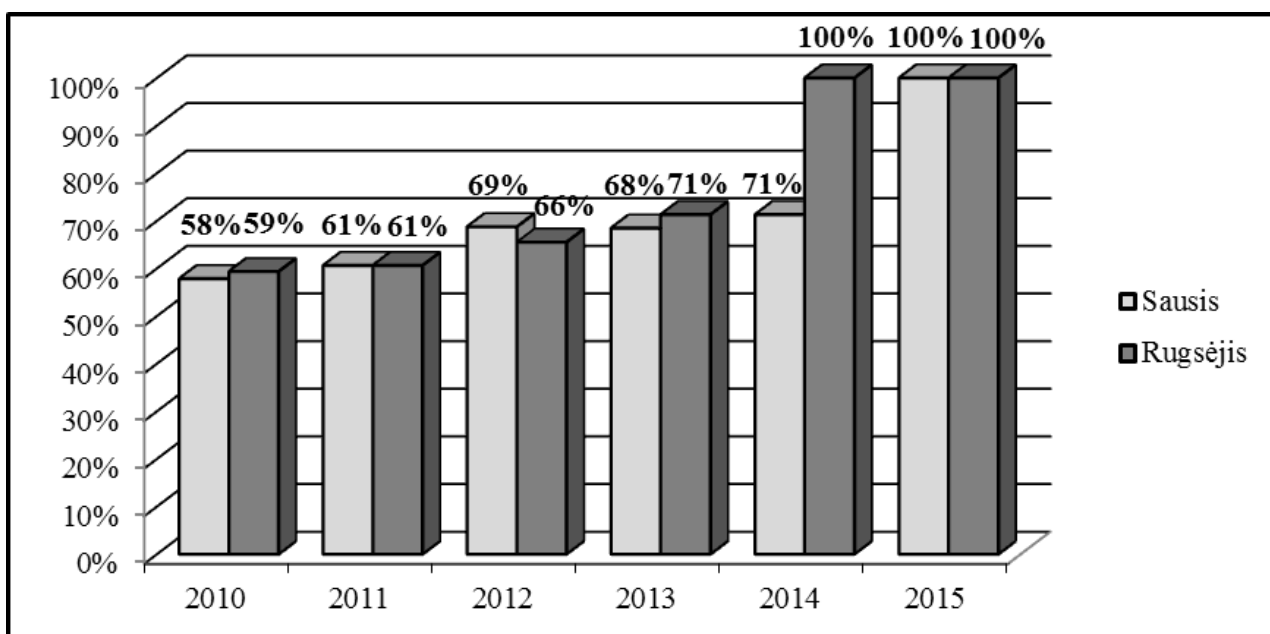
3.3. Tenisininkų priklausomybės rengimo grupėms procentinė raiška

11 Pav. Mokinių priklausomybė neformaliojo sportinio ugdymo programai raiška (%)

11 paveiksle pateikiama mokinių priklausomybė neformaliojo ugdymo programai raiška procentais. Didžiausias procentas priskirtų šiai programai tenisininkų buvo 2010 metais – 42%. Kasmet šis skaičius tolygiai mažėja. Nuo 2014 metų rugsėjo mėnesio - 2015 metų sausio mėnesį

matome, kad neformaliojo sportinio ugdymo programai sportininkai nėra tarifikuoti. Tai lėmė naujų pradinio rengimo pirmiems mokslo metams formavimas.

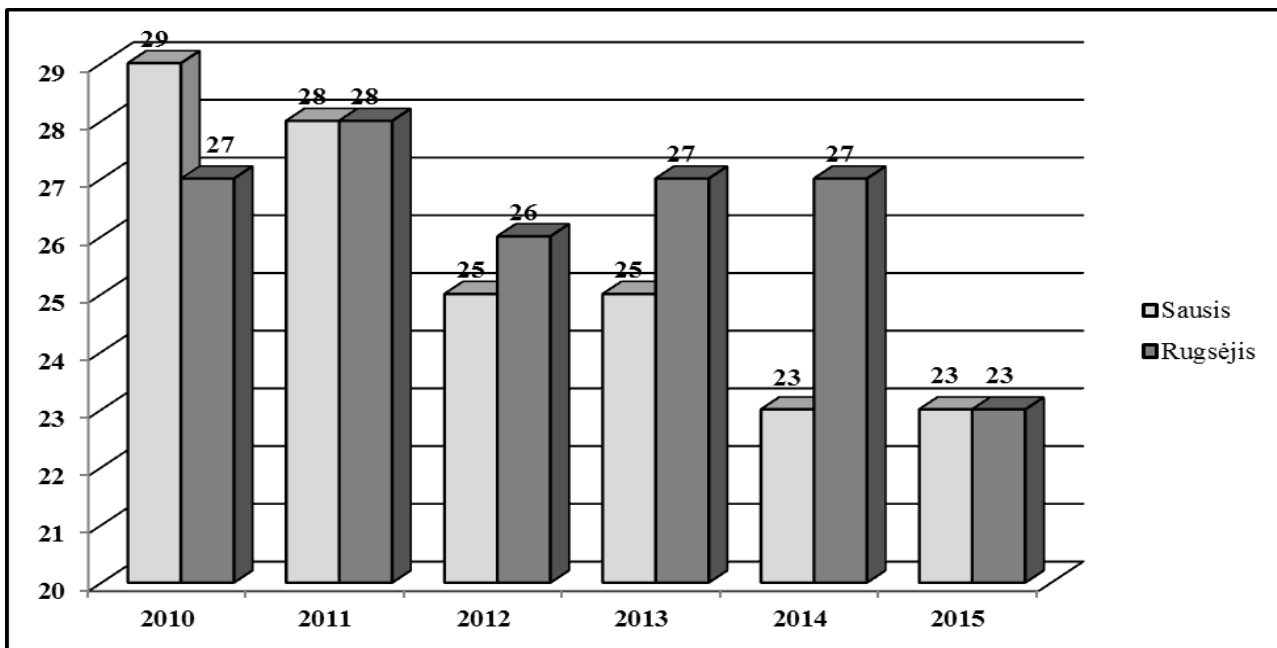
12 pav. Mokinių priklausomybė formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo programai raiška (%).

Paveiksle pateikiamas formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo programą lankančių sportininkų skaičius procentais. Per penkerius metus šis skaičius išaugo 42%. Nuo 2014 metų rugsėjo mėnesio priskirtų šiai programai tenisininkų skaičius išaugo. Įsigaliojus formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo programai šis skaičius pakyla iki 100%.

Galima daryti išvadą, kad kasmet nuo 2010 metų, priimant į mokyklą vaikus, vis didesnis dėmesys atkreipiamas vaiko į amžių, kad sportininkas atitiktų ugdymo programos pradinio rengimo pirmų mokymo metų metus.

3.4. Rengimo grupių skaičiaus kaita

13 paveiksle pateikta rengimo grupių skaičiaus kaita per penkerius metus. 2010 metų sausio mėnesį buvo tarifikuotos 29 grupės sportininkų lankančių Šiaulių teniso mokyklą, t.y. 38% neformaliojo ugdymo programai priklausančių grupių ir 62% formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo programai priklausančių grupių. Per vasarą šis skaičius nukrito iki 27 grupių. 2011 metais grupių skaičius nepakito – mokykloje treneriai dirbo su 28 grupių sportininkais.

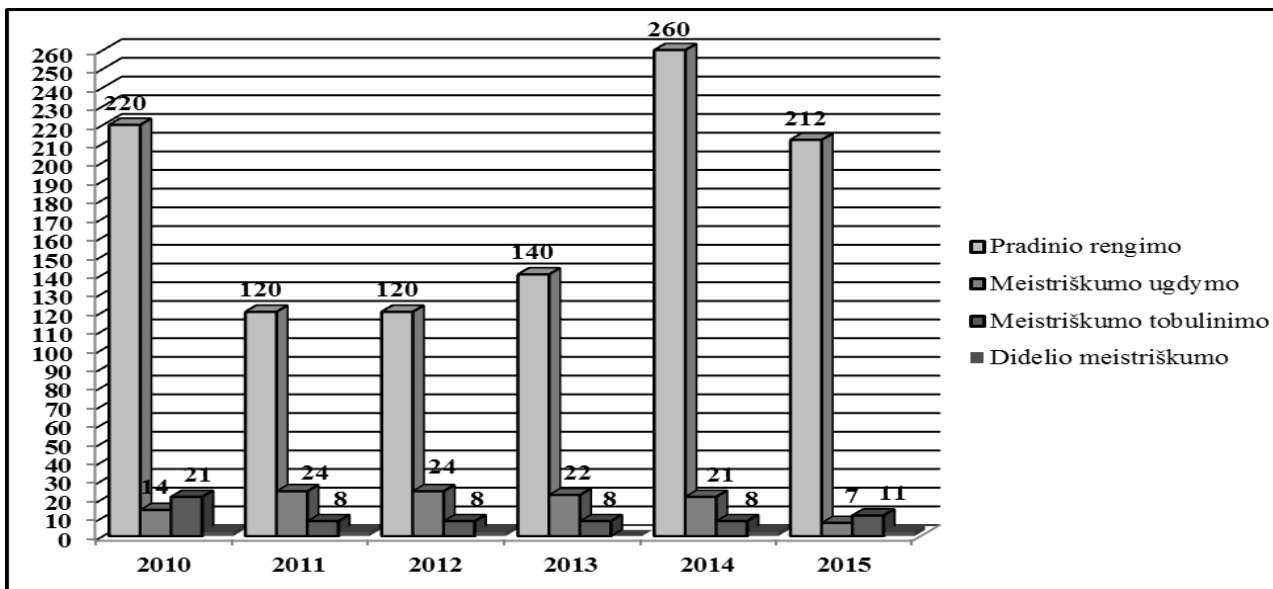
13 pav. neformaliojo sportinio ugdymo programos grupių skaičius Šiaulių teniso mokykloje 2010-2015 m.m.

2012-2013 metais grupių skaičius sumažėjo iki 25, o 2014 metų sausio mėnesį matomas didžiausias grupių mažėjimas. Įdomu tai, kad 2014 metų rugsėjį buvo sukomplektuos 27 grupės, tačiau 2015 metais 4 grupės buvo panaikintos, šiuo metu Šiaulių teniso mokykloje yra sudarytos 23 neformaliojo sportinio ugdymo grupės.

3.5. Mokinių skaičiaus rengimo grupėse kaita

Analizuojant neformaliojo sportinio ugdymo programos grupių skaičius pagal rengimo etapus (14 pav.), nestebina tai, kad pradinio rengimo etape matome didžiausią skaičių vaikų. Teniso mokyklą per penkerius metus vidutiniškai lanko 179 sportininkai, kurie priklauso pradinio rengimo grupėms. Liūdina tai, kad iš pradinio rengimo etapo į meistriško ugdymo etapą patenka labai mažas skaičius tenisininkų. Peršasi išvada, kad sportininkai nėra tinkamai ruošiami, varžybose nepasiekia gerų sportinių rezultatų už kuriuos jiems būtų suteiktas aukštesnis meistriško pakopos rodiklis. Iš 179 sportininkų meistriško ugdymo grupes per penkerius metus pateko vidutiniškai 19 tenisininkų.

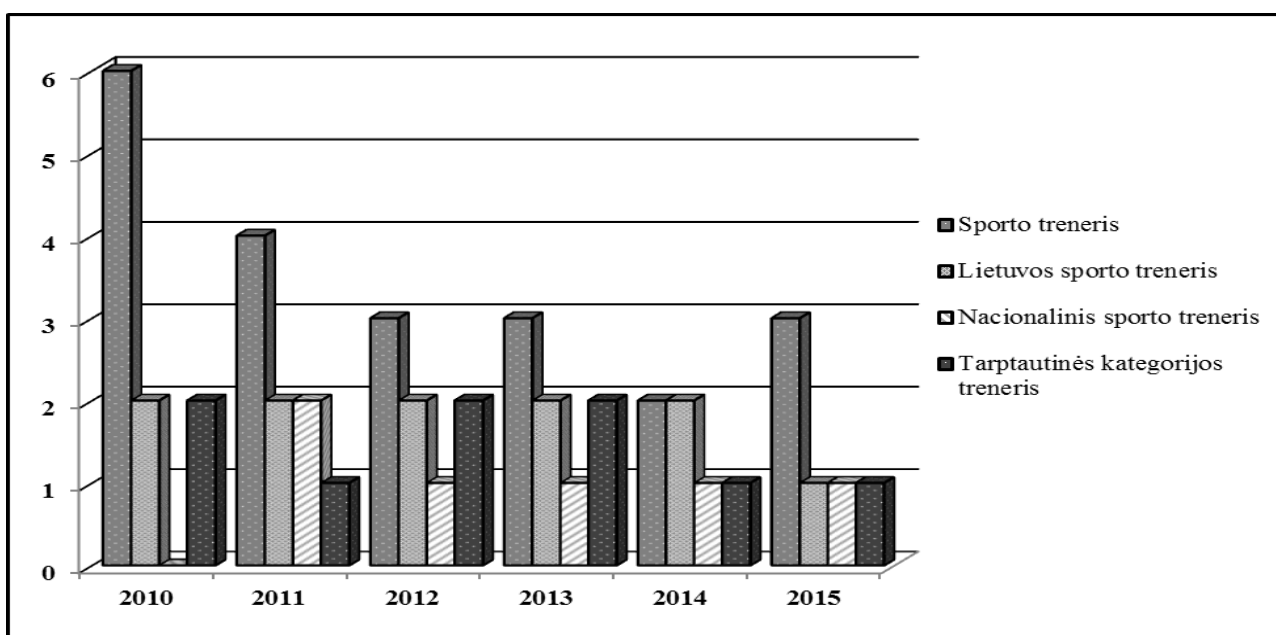
Meistriško tobulinimo rengimo etape pastebimas sportininkų sumažėjimas. Iš meistriško ugdymo rengimo etapo į meistriško ugdymo etapą per analizuojamus metus vidutiniškai nepateko 8 sportininkai. Didelio meistriško grupėje skaičius pastovus, šioje grupėje sportuoja 2 tenisininkai pasiekę MP1 arba MP2 meistriško pakopos rodiklius.

14 pav. neformaliojo sportinio ugdymo programos grupių skaičius pagal rengimo etapus Šiaulių teniso mokykloje 2010-2015 m.m.

3.6. Trenerių meistriškumo kaita

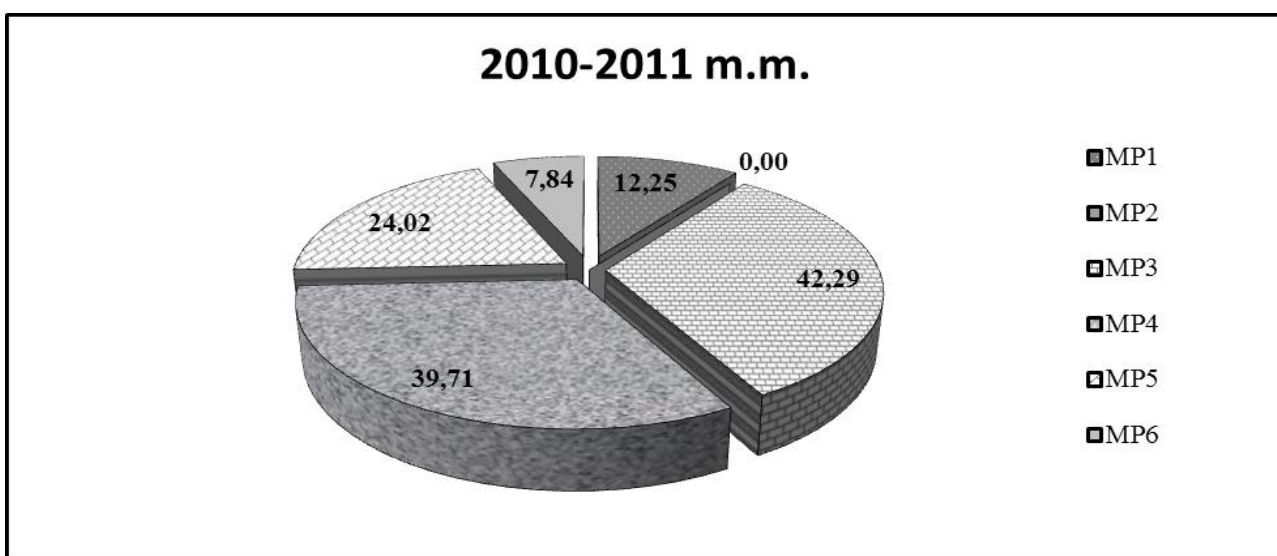
Lygindami trenerių skaičius (15 pav.), dirbančių Šiaulių teniso mokykloje, pagal kvalifikacines kategorijas, matome, per paskutinius penkerius metus mažai keitėsi trenerių skaičius, turinčių nacionalinę sporto trenerio kategoriją. Mokykloje mažėjo trenerių turinčių tarptautinę (Lietuvos nusipelnusio trenerio) kvalifikacinę kategoriją. Lietuvos sporto trenerio kvalifikacinę kategoriją įgijusių trenerių kasmet dirbo tiek pat, tačiau 2015 metais liko 1 Lietuvos sporto treneris. Šiuo metu mokykloje iš 6 sporto mokytojų dirba 3 sporto trenerio kvalifikacinę kategoriją turintys specialistai.

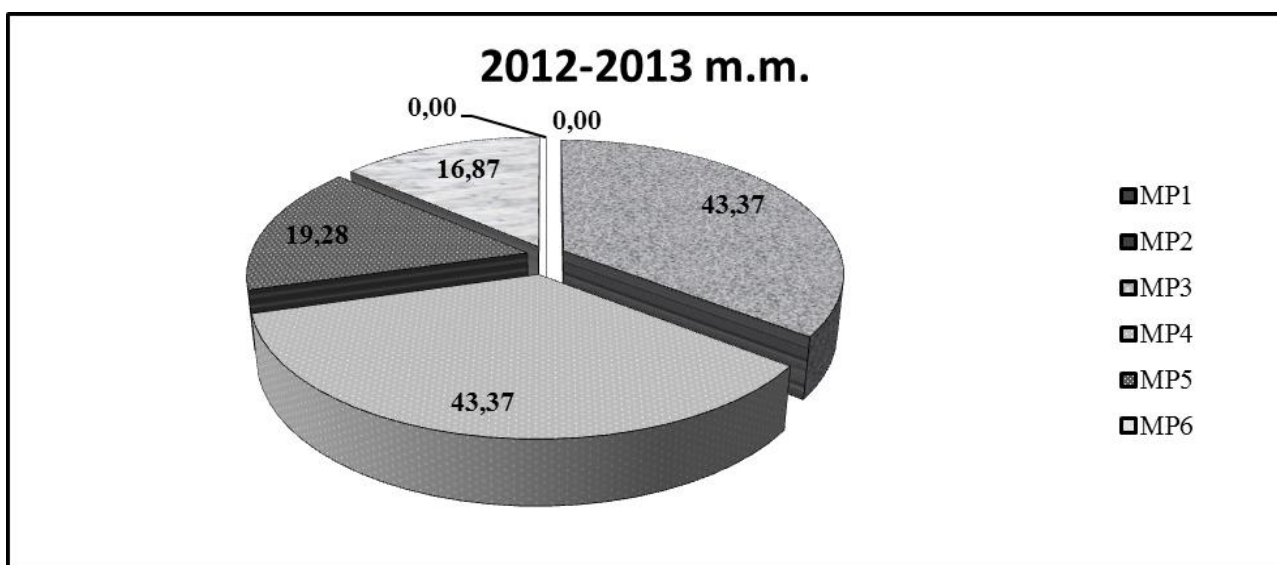
15 pav. Trenerių kvalifikacinių kategorijų skaičiaus raiška

3.7. Tenisininkų priklausomybės meistriskumo pakopoms kaita proc.

2010-2011 mokslo metų meistriskumo pakopų, išreikštų procentine išraiška (15 pav.), aiškiai matyti, kad didžiąją procentų dalį sudaro meistriskumo pakopos (MP) rodikliai MP3 ir MP4. Meistriskumo pakopa MP3 suteikta už Lietuvos Respublikos čempionatuose užimtą 1-2 vietą ir tarptautinėse jaunimo (iki 16 m.) varžybose 1 vietą. Meistriskumo pakopa MP4 suteikta už Lietuvos Respublikos čempionatuose užimtą 3-4 vietą, tarptautinėse jaunimo (iki 16 m.) varžybose 2-6 vietą, tarptautinėse jaunimo (iki 18 m.) varžybose 5-8 vietą. MP2 2010 metais sportininkams nebuvo suteikta. Tačiau aukščiausias rodiklis MP1 buvo suteiktas už pasaulio studentų universiadaoje iškovotą 1 vietą, tai sudaro net 12,25 taškų sumos išreikštos procentais.

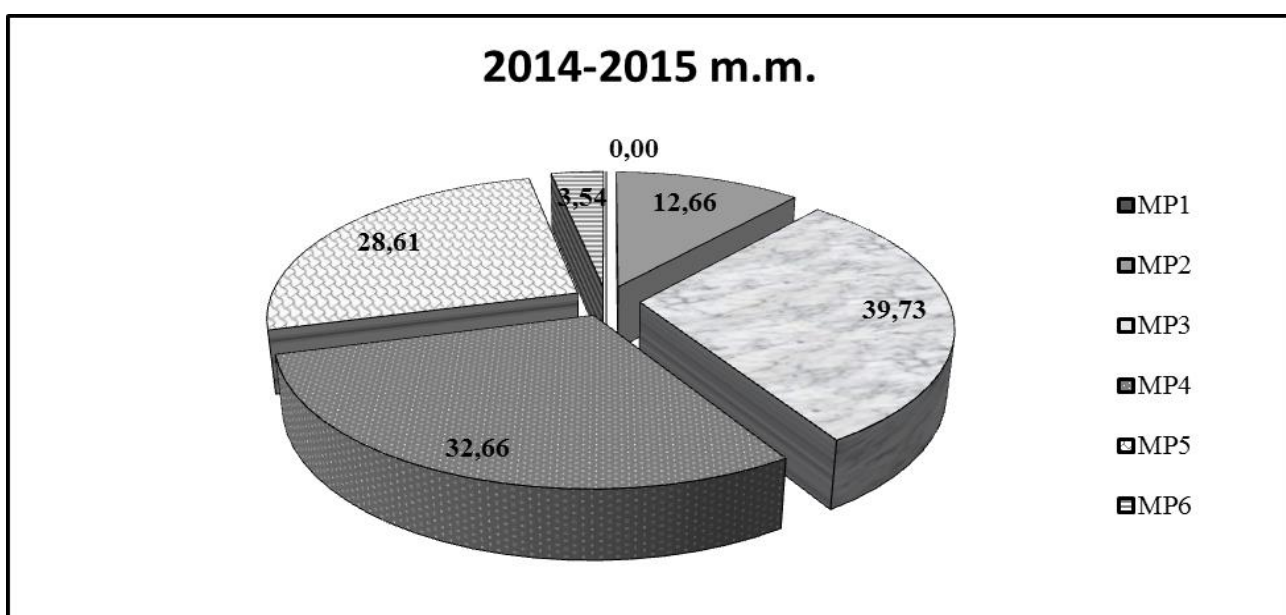

16 pav. Tenisininkų priklausomybės meistriskumo pakopoms pagal užimtą vietą varžybose kaita 2010-2011 m.m. (%)

17 pav. Tenisininkų priklausomybės meistriskumo pakopoms pagal užimtą vietą varžybose kaita 2012-2013 m.m. (%)

Analizuojant 2012-2013 mokslo metų tenisininkų priklausomybės meistriskumo pakopoms pagal užimtą vietą varžybose (17 pav.), matome, kad MP1 ir MP2 sportininkams nebuvo suteikta MP5 suteikta 19,28%, MP6 suteikta 16,87% sportininkų už pasiektą 1-6 vietą Lietuvos Respublikos jaunučių čempionatuose, žaidynėse ir už 1-3 vietą kitose jaunių varžybose. Net 43,37% visos taškų sumos užima meistriskumo pakopos (MP) rodikliai MP3 ir MP4. Meistriskumo pakopa MP3 suteikta už Lietuvos Respublikos čempionatuose užimtą 1-2 vietą ir tarptautinėse jaunimo (iki 16 m.) varžybose 1 vietą. Meistriskumo pakopa MP4 suteikta už Lietuvos Respublikos čempionatuose užimtą 3-4 vietą, tarptautinėse jaunimo (iki 16 m.) varžybose 2-6 vietą, tarptautinėse jaunimo (iki 18 m.) varžybose 5-8 vietą.

18 pav. Tenisininkų priklausomybės meistriskumo pakopoms pagal užimtą vietą varžybose kaita 2014-2015 m.m. (%)

Kaip matyti iš 18 paveikslo, mažiausiai pagal užimtą vietą varžybose suteikiama MP6 meistriskumo pakopos rodikliui – 3,54% taškų už 1-4 vietą miestų vaikų čempionatuose, 1-3 vietą kitose vaikų varžybose ir 1-4 vietą kitose jaunučių varžybose, 4-6 vietą kitose jaunių varžybose. Meistriskumo pakopos rodiklis MP5 suteikiamas sportininkams už 3-6 vietą kitose jaunimo varžybose - 28,61%. Kaip ir kiekvienais metais didžiausią procentą sudaro rodikliai MP3 ir MP4, kurie suteikiami už Lietuvos Respublikos čempionatuose užimtą 1-2 vietą ir tarptautinėse jaunimo (iki 16 m.) varžybose 1 vietą. Meistriskumo pakopa MP4 suteikta už Lietuvos Respublikos čempionatuose užimtą 3-4 vietą, tarptautinėse jaunimo (iki 16 m.) varžybose 2-6 vietą, tarptautinėse jaunimo (iki 18 m.) varžybose 5-8 vietą.

DISKUSIJA

Sportininkų rengimo procesas ir trenerio veikla – tai daugiametis specifinės sandaros ir organizacinės formos edukacinis vyksmas, kuris ugdo sportininko fizines ypatybes, lemia jo veiklą, elgesį, savarankiškumą ir atsakingumą, skatina siekti puikių rezultatų. Vis dėlto didžiausią poveikį sportinių rezultatų gerinimui tebedaro sportininkų rengimo technologijos optimizavimas, rengimo sistemos konstravimas bei užpildymas jos visaverčiu turiniu. (L. Jovaiša, 1993)

Pagrindine vaikų nubyrejimo priežastimi įvardijama trenerių darbo kokybė. Ją galima būtų pagerinti motyvuojant sporto specialistą, nurodant jo veiklos gerėjimo svarbą.

Sporto talentai atsiranda ne taip dažnai. Tai nepriklauso nuo šalies socialinės ekonominės padėties. Suteikiant talentui galimybę pasiekti gerų rezultatų, reikia sudaryti kryptingą rengimo programą (Hatze, 1999; Mester, 1993; Raslanas, 2001; Skarbalius, 2003). Mažoje šalyje labai aktualu sportininkų rengimą konceptualizuoti, kad turimas nedidelis talentingų sportininkų skaičius būtų kuo tikslingiau ugdomas ir išsaugomas ilgesnį laiką. Klaidos, netikslumai, nepakankama rengimo sistema neleidžia sportininkams iki galo atsiskleisti (Hagerman ir kt., 1991; Selujanov ir kt., 1993; Rowell, 1994; Kolchinskaja, 1997; Raslanas, 2001). Todėl nė mažiausias dalykas, turintis bent šiek tiek įtakos sportininko rengimo vyksmui, negali būti pamirštas. Tik nuosekli sportinio rengimo sistema skatina spartesnį sportinių rezultatų kilimą. Atsakymų, kaip ugdyti fiziškai pajėgią visuomenę, o joje atrasti fiziškai pajėgių ir talentingų asmenų, kurie reprezentuotų tautos kūno kultūros ir sporto sistemą, ieško ir Lietuvos pedagogai, treneriai, sporto sistemos organizatoriai (Stonkus, 2000).

Daugelio šalių sportininkų rengimo technologijų tobulinimas ir spartus sportinių rezultatų gerėjimas skatina ieškoti moksliskai pagrįstų sportininkų rengimo priemonių, metodų, treniruotės vyksmo organizavimo formų, sportininkų rengimo koncepcijos, glaudžiai susijusios su Lietuvos sporto plėtros kryptimis, ekonominėmis ir socialinėmis sąlygomis. Ištisos mokslininkų grupės tyrinėja sportinio meistriškumo ugdymo sistemą, tačiau tema aktuali ir reikšminga, o gauta informacija leidžia nuosekliai susipažinti su sportinio ugdymo sistema. Didelė dalis tyrimų, susijusių su sportininkų rengimu, buvo atliekama tik tarp didelio meistriškumo grupių sportininkų, o visai sportinio rengimo sistemai nedaug tyrimų atlikta (Raslanas, 2001).

Tyrimas turi aiškia perspektyvą. Ateityje galima ištirti kaip veiks nauja formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo sistema.

IŠVADOS

Šiaulių teniso mokykla skatina vaikų, paauglių ir jaunimo saviraišką per sportą, ieško talentingų sportininkų, rengia sportininkus, galinčius deramai atstovauti Sporto mokyklai, miestui šalies pirmenybėse, čempionatuose, žaidynėse, Lietuvos Respublikai – pasaulio, Europos čempionatuose ir Olimpinėse žaidynėse. Svarbiausia sportinio ugdymo grandimi, be jokios abejonės yra sportininkai. Sportininkų skaičiaus kaita iš dalies parodo rengimo sistemos efektyvumą. Pagrindinės vaiko teniso pasirinkimo priežastys: teniso populiarumas, mokyklos auklėtinių respublikos ir tarptautinio lygmens rezultatai, mokyklos veikos viešinimas.

1. Kūno kultūros ir sporto departamento generalinis direktorius K. Rimšelis. 2014 m. gegužės 23 d. įsakymu Nr. V–219 patvirtino Sportinio ugdymo organizavimo rekomendacijas. dokumentas tapo pagrindiniu organizuojant sportinio ugdymo įstaigų darbą. Dokumentas buvo kuriamas reaguojant į 2012 m. patvirtintas Vaikų neformaliojo švietimo koncepciją ir kitus dokumentus. Rekomendacijos keičia 2000 m patvirtintus ir 14 metų veikusių Sporto mokymo įstaigų nuostatus.

Rekomendacijos skirtos valstybės ar savivaldybių biudžetų lėšomis finansuojamoms įstaigoms ir organizacijoms, įgyvendinančioms keturių tipų programas: neformaliojo sportinio ugdymo, formalųjį švietimą papildančio sportinio ugdymo, pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu ir vidurinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programas. Dokumentas įteisino trijų naujų mokinių sportinio ugdymo programų tipus.

Atsižvelgiant į dokumento pavadinimą du programų pavadinimai (pagrindinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programa ir vidurinio ugdymo kartu su sporto ugdymu programa) yra netinkami, nes neatitinka dokumento esmės.

2. Sportininkų skaičiaus kaita parodo tenisininkų ugdymo sistemos efektyvumą. Teniso mokykloje kasmet mokosi 244 ± 23 mokiniai. Didžiausias sporto mokyklą lankančiųjų skaičius buvo užregistruotas 2014 metų rugsėjo mėnesį. Sporto mokyklą lankė 269 vaikai. Teniso mokyklos sportininkų skaičius patvirtina, kad juridine prasme Sporto mokymo įstaigų nuostatai buvo tinkami realizuoti sportininkų ugdymą. Įgaliojusių nuo 2014 m. Sportinio ugdymo organizavimo rekomendacijų siekinys – sudaryti sąlygas sportuoti kuo didesnam mokinių skaičiui. Per vienerius metus Sportinio ugdymo organizavimo rekomendacijų taikymo metus sportininkų skaičius sumažėjo 12,7 proc. Toks sportininkų skaičiaus sumažėjimas iš dalis siejamas su naujai įsigalėjusiu dokumentu ir prasta trenerių darbo kokybė.

3. Pagrindine teniso pratybų nelankymo priežastimi yra įvardijama – trenerio darbo kokybė. Treneriams nepilnai sudaromos sąlygos atnaujinti savo žinias apie sportininkų rengimo technologijas, kad, remdamiesi mokslininkų pateiktais tyrimų rezultatais, galėtų koreguoti treniruotės vyksmą ir tas žinias praktiškai pritaikyti.

REKOMENDACIJOS

Per teniso pratybas yra skatinama vaikų, paauglių ir jaunimo saviraišką per sportą. Norint, kad tenisą pasirinktų didesnis skaičius vaikų būtina ieškoti talentingų sportininkų, rengti sportininkus, galinčius deramai atstovauti Sporto mokyklai, miestui šalies pirmenybėse, čempionatuose, žaidynėse, Lietuvos Respublikai – pasaulio, Europos čempionatuose ir Olimpinėse žaidynėse.

Būtina ieškoti būdų sportinio ugdymo finansinių sąnaudų sumažinimui.

Reikėtų atkreipti dėmesį į trenerių darbo kokybę, nes įrodyta, kad pagrindine teniso pratybų nelankymo priežastimi yra įvardijama – trenerio darbo kokybė. Vaikui pratybos neįdomios, monotoniškos.

Reikėtų sudaryti sąlygas treneriams atnaujinti savo žinias apie sportininkų rengimo technologijas, kad, remdamiesi mokslininkų pateiktais tyrimų rezultatais, galėtų koreguoti treniruotės vyksmą, suteikti treneriams žinių apie sportininkų rengimo ir planavimo principus bei naujausias rengimo tendencijas užsienyje ir tas žinias praktiškai pritaikyti. Kartu su kūno kultūros ir sporto bei švietimo institucijomis siekti daugiau perspektyvių moksleivių pakviesti į sporto mokymo įstaigas ir sporto klases.

LITERATŪRA

1. Bitinas B. (2000). Ugdymo filosofija: [vadovėlis aukštosioms mokykloms]. Vilnius: Enciklopedija.
2. Bitinas B. (1997). Edukologijos mokslinio pažinimo objekto ypatumai. Lietuvos edukologija, p. 69–75.
3. Bitinas, B. (1998). Ugdymo tyrimų metodologija. Vilnius: Jošara.
4. Bompa, T. O (2000). Total training for young champions. Human Kinetics: Illinois.
5. Bompa, T. O. (1999). Periodization Training for Sports. USA: Human Kinetics.
6. Bompa, T.O. (1999). Periodization: Theory and Methodology of Training. 4th edition. USA: Human Kinetics. - 414 psl
7. Čepulėnas A. (2001). Slidininkų rengimo technologija. Kaunas: LKKA
8. Jaščaninas J., Wojnar J. (2000). Trenerio, sportininko ir sporto fiziologo bendradarbiavimo būtinumo pagrindimas. Sporto mokslas, Nr. 1, p. 10–14.
9. Jovaiša L. (1993). Edukologijos pradmenys. Vilnius.
10. Jovaiša L., Vaitkevičius J. (1987). Pedagogikos pagrindai. Vilnius.
11. Jucevičienė P. (1997). Ugdymo mokslo raida: nuo pedagogikos iki šiuolaikinės edukologijos. Kaunas: Technologija, p. 11–35.
12. Kantas I. (1990). Apie pedagogiką. Kaunas, p. 11.
13. Kardelis, K. (2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas: Judex.
14. Karoblis, P. (1999) Sporto treniruotės teorija ir didaktika. Vilnius: Elada.
15. Karoblis, P. (2005) Sportinio rengimo teorija ir didaktika. Vilnius: Elada
16. Karoblis, P. (2006) Mokslo žinių trūkumas – didžiausias pavojus trenerio profesijai. Sporto mokslas Nr. 1(43), 8-14
17. Kuklys V., Blauzdys V. (2001). Kūno kultūros sąvokos.
18. Miškinis K. (1988). Trenerio pedagoginio meistriškumo pagrindai. Kaunas.
19. Miškinis K. (2004). Trenerio veiklos optimizavimas. Kaunas. 61
20. Raslanas A. (2001). Lietuvos didelio meistriškumo sportininkų rengimo sistema: habilitacinis darbas. Vilnius: VPU.
21. Rushall, B. S. (1985) Several principles of modern coaching. Sport coach. 8(3). 40 – 44
22. Skernevičius, J., Raslanas, A., Dėdelienė, R. (2004). Sporto mokslo tyrimų metodologija. Vilnius: Lietuvos sporto informacijos centras

23. Skurvydas A., Gedvilas V. (2000). Fizinių ypatybių lavinimo teorija ir metodika. Mokomoji priemonė. Kaunas : LKKA leidykla
24. Skurvydas, A. (1991). Organizmo adaptacijos prie fizinių krūvių pagrindiniai dėsniniai. Vilnius
25. Skurvydas, A. (1998). Judesių valdymo ir sporto fiziologijos pagrindai. Kaunas: LKKA
26. Skurvydas, A., Stanislovaitis, A., ir kt. (1997) Sportininkų treniruočių proceso efektyvinimo kryptys. Treneris, Nr. 1, 3 – 7
27. Sportinio ugdymo organizavimo rekomendacijų, patvirtintų Kūno kultūros ir sporto departamento generalinio direktoriaus 2014 m. gegužės 23 d. įsakymu Nr. V-219. Paskirtis (1 straipsnis)
28. Sporto mokymo įstaigų bendrieji nuostatai (2000). Vilnius: LSIC.
29. Stonkus S. (2002) Sporto terminų žodynas. Kaunas: LKKA
30. Stonkus, S. (2000) Sportinio rengimo principai / Treneris Nr.1, 3-8p
31. Suslovas F. (1999). Individualių sporto šakų varžybų sistema šiuolaikiniame sporto raidos etape. Treneris, Nr. 2, p. 22.
32. Šalkauskis S. (1991). Rinktiniai raštai. T. 1. Vilnius: Leidybos centras.
33. Šalkauskis S. (1992). Pedagoginiai raštai. Kaunas: Šviesa, p. 45.
34. Užinskas K. (1987). Pedagoginiai raštai. Kaunas: Šviesa, p. 68.
35. Vilkas A. (1995). Kūno kultūros teorija. Vilnius.
36. Верховщанский, Ю. В. (1977) Основы специальной силовой подготовки в спорте. Москва: Физкультура и спорт
37. Верхощанский, Ю. В. (1985) Программирование и организация тренировочного процесса. Москва: Физкультура и спорт
38. Верхощанский, Ю. В. (1988) Основы специальной физической подготовки спортсменов. Москва: Физкультура и спорт
39. Годик М. А. Контроль тренировочных и соревновательных нагрузок. –Москва: ФиС, 1980. – 136 с.
40. Платонов, В. Н. (1986) Подготовка квалифицированных спортсменов. Физкультура и спорт.
41. Платонов, В. Н. (1988) Адаптация в спорте. Киев: Зорев'е
42. Платонов, В. Н. (1997) Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Киев: Олимпийская литература.
43. Платонов, В. Н. (2004) Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Киев: Олимпийская литература.

PRIEDAI

TENISAS

Ugdymo programos etapai	Ugdymo programos etapo metai	Ugdytinių amžius (metai)		Iš viso	Ugdytinių skaičius grupėje						Kontaktinių akademinų ugdymo valandų skaičius per savaitę
		Mergaitės, merginos	Berniukai, vaikinai		Iš jų – pasiekusių Meistriškumo pakopos (MP) rodiklius						
					MP 6	MP 5	MP 4	MP 3	MP 2	MP 1	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Pradinio rengimo	1	iki 10	iki 10	12							8
	2	9–11	9–11	8 ¹							10
Meistriškumo ugdymo	1	10–12	10–12	6	6						12
	2	11–13	11–13	6	4	2					14
	3	12–14	12–14	6		4	2				16
	4	13–15	13–15	4		1	3				18
Meistriškumo tobulinimo	1	14–16	14–16	4			4				22
	2	15–17	15–17	4			3	1			24
	3	15–18	15–18	4			2	2			26
	4	16 ir vyresnės	16 ir vyresni	4			1	3			28
Didelio meistriškumo	–	17 ir vyresnės	17 ir vyresni	2				1	1		30
	–	17 ir vyresnės	17 ir vyresni	2					1	1	36

¹ Pastaba: ¹ – 8 sportininkai dalyvavo 3 varžybose

TENISO SPORTO ŠAKOS SPORTININKŲ MEISTRISKUMO PAKOPŲ RODIKLIAI PAGAL UŽIMTĄ VIETĄ VARŽYBOSE

Eil. Nr.	Sporto varžybų pavadinimas	Meistriškumo pakopų (MP) rodikliai					
		MP 1	MP 2	MP 3	MP 4	MP 5	MP 6
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Olimpinės žaidynės	1–24	D ³				
2.	Profesionalų teniso asociacijos (ATP) reitingas 1–100	1–64	65–100				
3.	Pasaulio studentų universiada	1	2–3	4–6 ³			
4.	Tarptautinės varžybos ¹		1	2–4 ³			
5.	Pasaulio jaunimo čempionatas	1	2–4	5–8 ³			
6.	Europos jaunimo čempionatas	1	2–3	4–6 ³			
7.	Pasaulio jaunimo olimpinės žaidynės		1–4	5–8 ⁴	9–16 ³		
8.	Europos jaunimo olimpinis festivalis		1	2–4 ⁴	5–16 ³		
9.	Europos jaunių čempionatas		1	2–4 ⁴	5–16 ³		
10.	Tarptautinės jaunimo (iki 18 m.) varžybos ¹		1	2–4 ⁴	5–8 ³		
11.	Tarptautinės jaunimo (iki 16 m.) varžybos ²			1	2–6 ⁴		
12.	Tarptautinės jaunimo (iki 14 m.) varžybos ²				1	2–8 ⁴	
13.	Tarptautinės jaunimo (iki 12 m.) varžybos ²					1	2–8 ⁴
14.	Lietuvos Respublikos čempionatas			1–2 ⁵	3–4 ⁴		
15.	Lietuvos Respublikos taurės varžybos				1–3 ⁵	4–6 ³	
16.	Lietuvos studentų čempionatas				1–3 ⁵	4–6 ³	
17.	Lietuvos Respublikos regionų, miestų čempionatai				1 ⁵	2–3 ³	
18.	Lietuvos Respublikos jaunimo čempionatai, žaidynės				1–4 ⁵	5–8 ³	
19.	Kitos jaunimo varžybos				1–2 ⁵	3–6 ³	
20.	Lietuvos Respublikos jaunių čempionatai, žaidynės				1–2 ⁵	3–6 ³	
21.	Lietuvos Respublikos regionų jaunių čempionatas					1–4 ⁵	5–8 ³
22.	Kitos jaunių varžybos					1–3 ⁵	4–6 ³

23.	Lietuvos Respublikos jaunučių čempionatai, žaidynės					1-6 ⁴	7-12 ³
24.	Lietuvos Respublikos regionų, miestų jaunučių čempionatas					1-3 ⁵	4-6 ³
25.	Kitos jaunučių varžybos						1-4 ⁴
1	2	3	4	5	6	7	8
26.	Lietuvos Respublikos vaikų čempionatai, žaidynės						1-6 ⁴
27.	Lietuvos Respublikos regionų vaikų čempionatai						1-5 ⁴
28.	Miestų vaikų čempionatai						1-4 ⁴
29.	Kitos vaikų varžybos						1-3 ⁴

Pastabos:

D – dalyvavimas

¹ – varžybos, įtrauktos į Tarptautinės teniso federacijos varžybų kalendorių, kai dalyvauja ne mažiau kaip 6 valstybių atstovai

² – varžybos, įtrauktos į Europos teniso federacijos varžybų kalendorių, kai dalyvauja ne mažiau kaip 4 valstybių atstovai

³ – aplenkti 25 proc. varžybų dalyvių

⁴ – aplenkti 50 proc. varžybų dalyvių

⁵ – aplenkti 75 proc. varžybų dalyvių